

UDHËZUES PËR PRAKTIKAT E MIRA LIDHUR ME MJETET E BRENDSHME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Udhëzues për praktikat e mira lidhur me mjetet e brendshme

(miratuar nga Komiteti i Ministrave, më 18 shtator 2013)

Drejtoria e Përgjithshme
e të Drejtave të Njeriut dhe Shtetit të së Drejtës
Këshilli i Evropës, 2013

Versioni në frëngjisht: Guide de bonnes pratiques en matière de voies de recours internes

Foto: cover © Shutterstock

© Këshilli i Evropës, 2013
Printuar në Këshillin e Evropës

Pasqyra e lëndës

I.	Hyrje	7
II.	Karakteristikat e përgjithshme të zgjidhjes efektive	11
A.	Mjetet e brendshme efektive lidhur me mohimin e lirisë	15
III.	Karakteristikat specifike të zgjidhjeve efektive në përgjigje të disa situatave specifike	15
1.	Ligjshmëria e mohimit të lirisë	16
2.	Zgjidhjet efektive lidhur me pretendimet për shkelje të nenit 3 të Konventës në kuadrin e mohimit të lirisë	25
B.	Hetimet në kuadër të pretendimeve për shkelje të nenit 2 dhe nenit 3 të Konventës	31
C.	Mjetet e brendshme kundër dëbimit	35
D.	Mjetet për mosekzekutimin e vendimeve të gjykatave të brendshme	38
IV.	Zgjidhjet e brendshme të përgjithshme	43
A.	Ankesat kushtetuese	44
B.	Atakimi i drejtpërdrejtë i dispozitave të Konventës gjatë procedurës së zgjidhjes së zakonshme	50
V.	Trajtimi i Konventës nga gjykatat dhe tribunalet kombëtare	53

Shtetet anëtare të Këshillit të Evropës e kanë miratuar këtë Udhëzim për të nxitur dhe ndihmuar përmbushjen e detyrimeve që atyre u rrjedhin nga Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut. E drejta për zgjidhje efektive ligjore përbën bazën për respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave individuale. Ajo i jep jetë parimit të subsidiaritetit duke përcaktuar mekanizmat e brendshëm që duhet të shterohen përpara sesa individët të kenë rekurs tek mekanizmi i kontrollit me seli në Strasburg, pra tek Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Zbatimi i zgjidhjeve efektive ligjore duhet të lejojë uljen e ngarkesës së punës, si rezultat, nga njëra anë, i uljes së numrit të çështjeve që i dërgohen asaj, dhe, nga ana tjetër, i faktit që trajtimi i detajuar i çështjeve në nivelin kombëtar lehtëson shqyrtimin e tyre të mëvonshëm nga Gjykata. Pra, e drejta për zgjidhje efektive reflekton rolin bazë të sistemeve kombëtare gjyqësore në sistemin e Konventës.

Ky Udhëzim për praktikën më të mira lidhur me mjetet e brendshme ligjore përshkruan parimet bazë ligjore që aplikohen në përgjithësi për zgjidhje efektive dhe karakteristikat që kërkohen për zgjidhjet në situata të caktuara specifike si dhe në situata të përgjithshme për të qenë efektive. Situatat specifike që trajtohen nga ky Udhëzim lidhen me zgjidhjet efektive për mohimin e lirisë, lidhur si me ligjshmërinë e masës dhe me kushtet e ndalimit, dhe me mënyrën sesi trajtohet një person i ndaluar; hetimet në kuadrin e pretendimeve për shkelje të nenit 2 dhe 3 të Konventës; zgjidhjet efektive kundër dëbimit; dhe zgjidhjet efektive ligjore për mosekzekutim të vendimeve të gjykatave të brendshme. Udhëzimi identifikon po ashtu praktika të mira, të cilat mund t'i frymëzojnë shtetet anëtare.

Për më tepër, Udhëzimi kujton se është e rëndësishme që gjykatat kombëtare të marrin parasysh parimet e Konventës dhe jurisprudencën e Gjykatës dhe skicon praktikën kombëtare në këtë kuptim.

I. Hyrje

Neni 13 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut përcakton të drejtën për zgjidhje efektive, duke parashikuar si më poshtë: “Çdokush, të cilit i janë shkelur të drejtat dhe liritë e përcaktuara në këtë Konventë, ka të drejtën e një zgjidhjeje efektive para një organi kombëtar, pavarësisht se shkelja është kryer nga persona që veprojnë në përmbushje të funksioneve të tyre zyrtare”. Kjo është një ndër dispozitat kyçe të Konventës që thekson sistemin e Konventës për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut, së bashku me kërkesat e nenit 1 lidhur me detyrimin për respektimin e të drejtave të njeriut, dhe nenin 46 lidhur me ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut.

Nëpërmjet kontributit për zgjidhjen e pretendimeve për shkelje të Konventës në nivelin e brendshëm, e drejta për zgjidhje efektive luan rol shumë të rëndësishëm për zbatimin në praktikë të parimit të subsidiaritetit. Zbatimi i zgjidhjeve efektive për të gjitha pretendimet për shkelje të Konventës duhet të lejojë uljen e ngarkesës së punës, si rezultat, nga njëra anë, i uljes së numrit të çështjeve që i dërgohen asaj, dhe, nga ana tjetër, i faktit që trajtimi i detajuar i çështjeve në nivelin kombëtar lehtëson shqyrtimin e tyre të mëvonshëm nga Gjykata¹. Më tej, parashikimi i efektit prapaveprues për zgjidhjet e reja, veçanërisht i zgjidhjeve të projektuara për t’u marrë me problemet sistematike ose strukturore, çon në uljen e ngarkesës së Gjykatës duke u bërë të mundur aplikimeve pezull përpara gjykatës që të zgjidhen në nivelin e gjykatave kombëtare.² Në fakt, ndërkohë që Gjykata normalisht e vlerëson shterimin e zgjidhjeve të brendshme efektive në datën e aplikimit, ajo mund të mos e marrë parasysh këtë rregull kur shqyrton zbatimin e zgjidhjeve të reja efektive.³ E drejta për zgjidhje efektive reflekton po ashtu dhe rolin bazë të sistemeve kombëtare gjyqësore në sistemin e Konventës, kur masat parandaluese kanë rezultuar të papërshtatshme. Në këtë kuadër, duhet të

1. Siç thuhet në Rekomandimin Rec(2004)6 të Komitetit të Ministrave për përmirësimin e zgjidhjeve efektive.
2. Siç thuhet në Rekomandimin CM/Rec(2010)3 të Komitetit të Ministrave për tejzgjatjen e proceseve gjyqësore.
3. Shih, për shembull, *Icyer k. Turqisë*, Çështja. Nr. 18888/02, vendim, datë 12 janar 2006, paragrafi 72; *Fakhretidinov k. Rusisë*, çështja. Nr. 26716/09, 67576/09, 7698/10, 26716/09, 67576/09 dhe 7698/10, vendim, datë 23 shtator 2010, paragrafi 30; *Latak k. Poloni*, çështja nr. 52070/08, vendim, datë 12 tetor 2010.

theksohet që, përveç detyrimit të konstatimit të pranisë së zgjidhjeve efektive në dritën e jurisprudencës së Gjykatës, shtetet kanë detyrimin e përgjithshëm që t'i zgjidhin problemet që shkaktojnë shkelje sipas vendimeve të Gjykatës.⁴

Raste të përsëritura flasin përgjithësisht për dështim lidhur me zbatimin e zgjidhjeve efektive kur vendimet e dhëna nga Gjykata, posaçërisht vendimet pilote ose vendimet në parim, japin indikacione lidhur me masat e përgjithshme të nevojshme për të shmangur shkeljet në të ardhmen. Është shumë e rëndësishme që shtetet t'i ekzekutojnë vendimet e gjykatës plotësisht dhe shpejt. Siç ka konstatuar dhe Gjykata, në rast se shtetet nuk arrijnë të ofrojnë zgjidhje efektive “individët do të detyrohen që në mënyrë sistematike t'i drejtohen Gjykatës së Strasburgut për çështje të cilat përndryshe ... do të duhej të trajtoheshin fillimisht brenda sistemit të brendshëm ligjor. Në kuadrin afatgjatë, funksionimi efektiv i skemës së mbrojtjes së të drejtave të njeriut të ngritur nga Konventa ka të ngjarë të dobësohet⁵ si në nivelin kombëtar dhe në atë ndërkombëtar”.

Është po ashtu e rëndësishme që gjykatat dhe tribunat kombëtare, teksa kryejnë proceset gjyqësore dhe formulojnë vendimet, të marrin parasysh parimet e Konventës lidhur me jurisprudencën e Gjykatës. Kjo ndihmon për të siguruar që zgjidhjet e brendshme të jenë sa më efektive të jetë e mundur për të ndrequr shkeljet e të drejtave të Konventës, dhe kontribuon për dialogun ndërmjet Gjykatës dhe gjykatave dhe tribunaleve kombëtare.⁶

Zbatimi i zgjidhjeve të brendshme efektive për shkeljet e Konventës ka qenë shqetësim për Këshillin e Evropës për një kohë të gjatë, dhe është konsideruar në mënyrë të përsëritur përparësi në nivelin më të lartë politik, veçanërisht në konferencat e nivelit të lartë për të ardhmen e Gjykatës, të organizuar përkatësisht nga presidenca zvicerane e Komitetit të Ministrave (Interlaken, Zvicër, 18-19 shkurt 2010), presidenca turke (Izmir, Turqi, 26-27 prill 2011)⁷ dhe presidenca britanike (Brajton, Mbretëria e Bashkuar, 19-20 prill 2012). Deklarata e miratuar në Konferencën e Brajtonit, për shembull, shprehu në veçanti “vendosmërinë e shteteve palë për të siguruar zbatim efektiv të Konventës” nëpërmjet

4. Siç thuhet në Rekomandimin Rec(2004)6 cituar më sipër.

5. Shih *Kudła k. Polonisë*, çështja. Nr. 30210/96, vendimi datë 26 tetor 2000, paragrafi 155.

6. Shih po ashtu paragrafin 12 (c) e Deklaratës së Brajtonit; i njëjti arsyetim mbështet propozimin për sistemin e opinionëve këshillimore nga Gjykata (paragrafi 12 (d) i Deklaratës së Brajtonit).

7. Shih Planin Pasues të Deklaratës së Izmirit, seksioni B.1 (a).

“shqyrtimit të prezantimin, nëse del e nevojshme, të zgjidhjeve të reja ligjore të brendshme, qoftë të një natyre të posaçme, ose të një natyre të përgjithshme, për çështjet e lidhura me shkelje të të drejtave dhe të lirive të parashikuara në Konventë”, dhe, po ashtu nëpërmjet “bërjes së mundur dhe inkurajimit të gjykatave dhe tribunaleve kombëtare të marrin parasysh parimet përkatëse të Konventës, duke pasur parasysh jurisprudencën e Gjykatës, gjatë proceseve gjyqësore dhe formulimit të vendimeve; veçanërisht duke u bërë të mundur palëve në proces, brenda parametrave të procedurës kombëtare gjyqësore, por pa pengesa të panevojshme, të sjellin në vëmendjen e gjykatave dhe të tribunaleve kombëtare dispozitat dhe jurisprudencën përkatëse të Gjykatës”. Përtej referimit të këtyre dy dispozitave, deklarata e ftoi Komitetin e Ministrave “të përgatiste një udhëzim për praktikën e mira lidhur me zgjidhjet efektive”.⁸ Për pasojë, Komiteti i Ministrave e udhëzoi Komitetin Drejtues për të Drejtat e Njeriut (CDDH) që të hartonte këtë udhëzim.⁹

Udhëzimi ka dy qëllime kryesore. Qëllimi i parë është të identifikojë parimeve bazë ligjore që zbatohen për zgjidhjet efektive dhe karakteristikat që duhet të kenë zgjidhjet në situata të caktuara specifike dhe zgjidhjet e përgjithshëm për të qenë efektive. Qëllimi i dytë është identifikimi i praktikave të mira, të cilat mund të ofrojnë një burim frymëzimi për shtetet e tjera anëtare. Megjithatë, këto shembuj të praktikave të mira nuk janë modele standarde. Ato mund të jenë të përshtatshme vetëm për sisteme të caktuara ligjore dhe për tradita të caktuara kushtetuese.

Mbështetur në nenin 32 të Konventës, Gjykata ka juridiksion përfundimtar për të interpretuar dhe për të zbatuar Konventën dhe Protokollin e saj nëpërmjet jurisprudencës së zhvilluar prej saj. Kjo jurisprudencë, posaçërisht vendimet pilote dhe vendimet në parim të gjykatës, përbëjnë burimin kryesor të këtij udhëzimi. Rezolutat e përkohshme dhe përfundimtare të miratuara nga Komiteti i Ministrave lidhur me ekzekutimin e vendimeve të Gjykatës ofrojnë po ashtu udhëzime lidhur me masat e përgjithshme të nevojshme dhe praktikën e mira, ashtu siç bëjnë raportet e përvitshme të Komitetit të Ministrave

---

8. Shih paragrafin 9. (f) ii. të Deklaratës së Brajtonit.

9. Shih vendimin e Komitetit të Ministrave në sesionin e 122-të, 23 maj 2012, pika 2 – Sigurimi i efektivitetit afatgjatë të mekanizmit mbikëqyrës të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Puna fillestare për udhëzimin është kryer në dy takime të një grupi të përzgjedhur për hartimin e tij. Ai më pas u shqyrtua nga Komiteti i Ekspertëve për Reformën në Gjykatë (DH-GDR) dhe Komiteti Drejtues për të Drejtat e Njeriut (CDDH) përpara se t'i dërgohej Komitetit të Ministrave.

lidhur me mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve të Gjykatave. Komiteti i Ministrave ka trajtuar po ashtu të drejtën për zgjidhje efektive në Rekomandimin Rec(2004)6 për përmirësimin e zgjidhjeve të brendshme dhe CM/Rec(2010)3 për zgjidhjet efektive për tejzgjatjen e proceseve gjyqësore, i cili është shoqërua nga një udhëzim i një praktike të mirë.

Udhëzimi mbështetet po ashtu në raportet kombëtare për masat e marra për të zbatuar pjesët përkatëse të Deklaratave të Interlakenit dhe Izmirit, të cilat kanë qenë objekt i analizave dhe i rekomandimeve pas punës së bërë nga CDDH-ja,¹⁰ dhe në informacione të tjera të rëndësishme të dhënë nga shtetet anëtare në kuadrin e punës përgatitore për udhëzimin. Është marrë parasysh dhe puna e realizuar nga organe të tjera të Këshillit të Evropës. Në këtë kuadër, shtetet anëtare inkurajohen të konsultohen me Komisionin Evropian për Demokracinë përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) dhe me Komisionin Evropian për Eficencën e Gjyqësorit (CEPEJ) kur është e nevojshme, për udhëzime dhe ndihmë për realizimin e përmirësimeve të nevojshme në sistemet e brendshme.

- Udhëzimi duhet të përkthehet sipas nevojës dhe të shpërndalet gjerësisht, veçanërisht për organet dhe personat e mëposhtëm:
- organet kombëtare dhe organet legjislativë rajonale, nëse ato kanë kompetenca në këtë fushë;
- Organet përgjegjëse për propozimin e reformave procedurale ose legjislativë, të tilla si këshillat gjyqësorë, në varësi të organizimit të sistemeve të ndryshme ligjore;
- Organet gjyqësore, veçanërisht gjykatave më të larta kombëtare;
- Zyrtarët përgjegjës për administrimin e gjykatave, përfshirë dhe sekretarët dhe zyrtarët që merren me ekzekutimin ose zbatimin e vendimeve gjyqësore;
- Stafin përkatës të shërbimeve qeveritare përgjegjëse për administrimin e drejtësisë, qoftë në nivel kombëtar ose rajonal;

Stafin e shërbimeve të tjera publike përgjegjëse për fazat jogjyqësore të procedurave përkatëse, veçanërisht policinë, organet e prokurorisë, autoritetet e burgjeve apo autoritetet përgjegjëse për çdo vend tjetër dënimi, ndërsa marrin parasysh tiparet specifike kombëtare.

---

10. Shih raportin e CDDH-së për masat e marra nga shtetet anëtare për zbatimin e pjesëve përkatëse të Deklaratës së Interlakenit dhe të Izmirit, dokumenti CDDH(2012)R76 Shtojca I, i cili u mor parasysh nga Komiteti i Ministrave në mbledhjen e tij të 1159-të (16 janar 2013).

II. Karakteristikat e përgjithshme të zgjidhjes efektive

Neni 13 i Konventës, i cili parashikon të drejtën për zgjidhje efektive, u imponon detyrimin e mëposhtëm shteteve palë:

“Çdokush, të cilit i janë shkelur të drejtat dhe liritë e përcaktuara në këtë Konventë, ka të drejtën e një zgjidhjeje efektive para një organi kombëtar, pavarësisht se shkelja është kryer nga persona që veprojnë në përmbushje të funksioneve të tyre zyrtare.”

Sipas jurisprudencës së Gjykatës, kjo dispozitë ka “lidhje të ngushtë” me nenin 35, paragrafi 1 i Kushtetutës, mbështetur në të cilin Gjykata mund ta trajtojë çështjen vetëm pasi të jenë shteruar të gjitha mjetet e brendshme ligjore për aq kohë sa “rregulli bazohet në prezumimin e reflektuar në nenin 13 të Konventës [...] që ka një zgjidhje efektive ligjore të disponueshme në sistemin e brendshëm lidhur me shkeljen e pretenduar”.¹¹ Megjithatë, “mjetet e vetme shterimin e të cilave kërkon neni 35 paragrafi 1 janë mjetet e lidhura me shkeljen e pretenduar dhe që janë të disponueshme dhe të mjaftueshme. Prania e këtyre mjeteve duhet të jetë mjaftueshmërisht e sigurt jo vetëm në teori, por edhe në praktikë”.¹²

Duhet të theksohet më tej se neni 5, paragrafi 4, i cili parashikon që çdo person, të cilit i është hequr liria, ka të drejtë të bëjë ankim në gjykatë me qëllim që kjo e fundit të vendosë për përputshmërinë e kërkesave procedurale dhe substanciale që janë të nevojshme për ligjshmërinë e burgimit ose ndalimit të tij, është kërkesë specifike plus kërkesave të përgjithshme të nenit.¹³ Objekti i detyrimeve mbështetur në këtë dispozitë parashtrohet në pikën ii. faqja 18 e këtij udhëzimi. Për këtë arsye jurisprudenca e cituar lidhet po ashtu edhe me nenin 5(3)-(5) dhe nenin 35.

11. Shih, për shembull, *McFarlane k. Irlandës*, Çështja Nr. 31333/06, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 10 shtator 2010, paragrafi 107.

12. *Po aty*.

13. Shih *Claes k. Belgjikës*, Çështja Nr. 43418/09, vendim, datë 10 janar 2013, paragrafi 123; *A dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 3455/05, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 19 shkurt 2009, paragrafi 202.

Për më tepër, gjykata ka konstatuar detyrime specifike procedurale në nenin 2 dhe 3 të Konventës për të hetuar në rrethana të caktuara pretendimet për shkeljet e shkaktuara.¹⁴

i. Kuptimi i “zgjdhjes efektive” brenda nenit 13

Që një “zgjdhje të jetë efektive” Konventa kërkon që ajo t’i lejojë organet e brendshme kompetente të merren si me thelbin e ankesës përkatëse lidhur me shkeljen e një të drejte të Konventës, dhe me dhënien e dëmshpërblimit të përshtatshëm.¹⁵ Një zgjidhje është efektive vetëm nëse ajo është e disponueshme dhe e mjaftueshme. Ajo duhet të jetë mjaftueshmërisht e sigurt jo vetëm në teori, por edhe në praktikë,¹⁶ dhe duhet të jetë efektive si në praktikë dhe në ligj,¹⁷ duke marrë parasysh rrethanat individuale të çështjes. Megjithatë, efektiviteti i saj nuk varet nga siguria e rezultatit të favorshëm për aplikantin.¹⁸

Neni 13 nuk kërkon një formë të caktuar zgjidhjeje, duke u dhënë kështu një prag vlerësimi shteteve për të zgjedhur mënyrën sesi ata e realizojnë këtë detyrim, por natyra e të drejtës në fjalë ka implikime për llojin e mjetit efektiv që i kërkohet shtetit të ofrojë.¹⁹ Edhe në rast se një zgjidhje e vetme në vetvete nuk i plotëson tërësisht kërkesat e nenit 13, shumatorja e zgjidhjeve të parashikuara bazuar në legjislationin e shtetit në fjalë mund ta bëjë këtë gjë.²⁰ Gjatë vlerësimit të efektivitetit, nuk duhet të merren parasysh vetëm zgjidhjet formale të disponueshme, por edhe kuadri i përgjithshëm ligjor dhe politik brenda të cilit ato funksionojnë, si dhe rrethanat personale të aplikantit.²¹

14. Gjukata ka konstatuar po ashtu detyrime procedurale mbështetur në nenin 4 dhe 8 të Konventës, megjithëse ato nuk trajtohen në këtë udhëzim; shih përkatësisht *Rantsev k. Qipros dhe Ruisë*, Çështja Nr. 25965/04, vendim, datë 7 janar 2010 dhe *M.C. k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 39272/98, vendim, datë 4 dhjetor 2003.
15. Shih *M.S.S. k. Belgjikës dhe Greqisë*, Çështja Nr. 30696/09, vendim, datë 21 janar 2011, paragrafi 288; *Halford k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 20605/92, vendim, datë 25 qershor 1997, paragrafi 64.
16. Shih *McFarlane k. Irlandës*, Çështja Nr. 31333/06, datë 10 shtator 2010, paragrafi 114; *Riccardi Pizzati k. Italisë*, Çështja Nr. 62361/00, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 29 mars 2006, paragrafi 38.
17. Shih *El-Masri k. “Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë”*, Çështja Nr. 39630/09, datë 13 dhjetor 2012, paragrafi 255; *Kudła k. Polonisë*, Çështja Nr. 30210/96, vendim, datë 26 tetor 2000, paragrafi 152.
18. Shih *Kudła k. Polonisë*, op. cit., paragrafi 157.
19. Shih *Budayeva dhe të tjerët k. Ruisë*, Çështja Nr. 15339/02 etj., vendim, datë 20 mars 2008, paragrafët 190-191.
20. Shih *De Souza Ribeiro k. Francës*, Çështja Nr. 22689/07, datë 13 dhjetor 2012, paragrafi 79; *Kudła k. Polonisë*, op. cit., paragrafi 157.

ii. Kuptimi i “organit kombëtar” brenda nenit 13

“Organi kombëtar” të cilit i referohet neni 13 jo domosdoshmërisht duhet të jetë organ gjyqësor, por ai duhet të ketë kompetencat dhe garancitë e përshtatshme për të përcaktuar nëse zgjidhja përpara tij është efektive apo jo.²²

iii. Kuptimi i “shkeljes” brenda nenit 13

Neni 13 nuk kërkon zgjidhje të brendshme lidhur me dëmtimet e supozuara, pavarësisht sesa e pamerituara janë ato ajo; pretendimi për shkelje duhet të jetë i diskutueshëm. Gjykata nuk ka dhënë një përkufizim të përgjithshëm për “i diskutueshëm”. Megjithatë, ajo është shprehur se “kur një individ ka një pretendim të diskutueshëm që është viktimë e shkeljes së të drejtave të parashikuara në Konventë, ai/ajo duhet të ketë të drejtë të marrë një zgjidhje nga organi kombëtar për të marrë si një vendim lidhur me pretendimin e tij/saj, dhe, nëse është e nevojshme, dhe për të marrë dëmshpërblim”.²³ Çështja nëse pretendimi është i diskutueshëm apo jo duhet të përcaktohet në kuadrin e fakteve të posaçme dhe të natyrës së çështjes ose çështjeve ligjore në fjalë. Gjykata ndjek qasje të ndryshme për të arritur në përfundimin nëse ankesat që ngrihen para saj nuk janë të diskutueshme bazuar në nenin 13. Ajo mund të konstatojë që provat e paraqitura nga aplikanti nuk identifikojnë “tregues të shkeljes”²⁴, ose t’i referohet aspekteve që e çuan atë të arrinte në përfundimin që nuk kishte shkelje të dispozitës në fjalë, për të arritur në përfundimin që ankesa e ngritur nga aplikanti nuk është “e diskutueshme”.²⁵

---

21. Shih *Đorđević k. Kroacisë*, Çështja Nr. 41526/10, datë 24 korrik 2012, paragrafi 101; *Van Oosterwijk k. Belgjikës*, Çështja Nr. 7654/76, vendim, datë 6 nëntor 1980, paragrafi 36-40.

22. Shih *Kudła k. Polonisë*, op. cit., paragrafi 157.

23. Shih *Leander k. Suedisë*, Çështja Nr. 9248/81, vendim, datë 26 mars 1987, paragrafi 77.

24. Shih, për shembull, *Hüsniye Tekin k. Turqisë*, Çështja Nr. 50971/99, vendim, datë 25 tetor 2005.

25. Shih, për shembull, *Sevgin dhe Ince k. Turqisë*, Çështja Nr. 46262/99, vendim, datë 20 shtator 2005.

III. Karakteristikat specifike të zgjidhjeve efektive në përgjigje të disa situatave specifike

Gjithmonë ndodh që qëllimi i detyrimit që rrjedh nga neni 13 të ndryshojë në varësi të natyrës së ankesës së bërë nga aplikanti, mbështetur në Konventë. Për këtë qëllim, ky seksion merret me karakteristikat që duhet të ketë një zgjidhje efektive në përgjigje të situatave të caktuara specifike, pra me zgjidhjet efektive për mohimin e lirisë, hetimet në kuadrin e pretendimeve për shkelje të nenit 2 dhe nenit 3 të Konventës, zgjidhjes efektive kundër dëbimit dhe mjetet efektive për mosekzekutim të vendimeve gjyqësore. Lidhur me mjetet efektive për kohëzgjatjen e proceseve gjyqësore, të interesuarit duhet t'i drejtohen Rekomandimit CM/Rec(2010)3, i cili shoqërohet nga një udhëzim për praktikën e mira.

A. Mjetet e brendshme efektive lidhur me mohimin e lirisë

Qëllimi kryesor i nenit 5 të Konventës është mbrojtja e personave nga ndalimi arbitrar dhe i pajustificueshëm.²⁶ Në mënyrë që të përcaktohet nëse dikujt i është “mohuar liria” ose jo brenda kuptimit të nenit 5, “pika e nisjes duhet të jetë situata e tij konkrete dhe i duhet dhënë rëndësi një game të gjerë kriteresh, të tilla si lloji, kohëzgjatja, efektet dhe mënyra e zbatimit të masës në fjalë”.²⁷ Nocioni i mohimit të lirisë përfshin si elementin objektiv të izolimit të personit në një hapësirë të kufizuar për një kohëzgjatje jo të pakonsiderueshme, dhe elementin subjektiv në kuptimin që personi nuk ka dhënë një pëlqim të arsyeshëm për izolimin në fjalë.²⁸ Për pasojë, neni 5 është i zbatueshëm në shumë situata, si, për shembull, në vendosjen në një institucion psikiatrik, ose në një institucion të kujdesit shëndetësor,²⁹

-
26. Shih *McKay k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 543/03, Vendim i Dhomës së Lartë, datë 3 tetor 2006, paragrafi 30. Për një analizë të zgjeruar të jurisprudencës lidhur me nenin 5 të Konventës, shih Udhëzimin për nenin 5, botuar nga Divizioni i Kërkimit i Gjykatës.
  27. Shih *Guzzardi k. Italisë*, Çështja Nr. 7367/76, vendim, datë 6 nëntor 1980, paragrafi 92.
  28. Shih *Stanev k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 36760/06, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 17 janar 2012, paragrafi 117.
  29. Shih, për shembull, *Stanev k. Bullgarisë; Storck k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 61603/00, vendim, datë 16 qershor 2005.

izolim në zonat tranzit në aeroporte,³⁰ marrjen në pyetje në një rajon policie³¹, ose ndalimet dhe kontrollet nga policia,³² ose arrestin në shtëpi.³³

Zgjidhjet e brendshme efektive lidhur me mohimin e lirisë kanë të bëjnë si me ligjshmërinë e masës dhe me kushtet e ndalimit, përfshirë dhe mënyrën sesi trajtohet personi i ndaluar.

1. Ligjshmëria e mohimit të lirisë

Garancitë procedurale për personat të cilëve u është mohuar liria përfshijnë të drejtën e çdo personi të arrestuar ose të ndaluar për shkak se dyshohet të ketë kryer një veprë penale të çohet menjëherë përpara një gjyqtari dhe të ketë të drejtë të gjykohet brenda një afati të arsyeshëm, ose të lirohet në pritje të gjykimit, siç parashikohet në nenin 5, paragrafi 3 i Konventës; çdo person, të cilit i është hequr liria, ka të drejtë të bëjë ankim në gjykatë me qëllim që kjo e fundit të vendosë, brenda një afati të shkurtër, për ligjshmërinë e ndalimit të tij, siç parashikohet në nenin 5, paragrafi 4; dhe çdo person që arrestohet ose ndalohet në kundërshtim me dispozitat e këtij neni ka të drejtë të kërkojë dëmshpërblim, siç parashikohet në Nenin 5, paragrafi 5.

i. E drejta e personave të arrestuar ose të ndaluar në rrethanat e dyshimit për kryerjen e një veprë penale për t'u çuar menjëherë përpara një gjyqtari dhe për t'u gjykuar brenda një afati të arsyeshëm, ose për t'u liruar në pritje të gjykimit (neni 5, paragrafi 3)

Neni 5, paragrafi 3, nuk parashikon përjashtime të mundshme për detyrimin e çuarjes së një personi përpara një gjyqtari menjëherë pas arrestimit ose ndalimit të tij.³⁴ Rishikimi duhet të jetë automatik dhe nuk mund të varet nga kërkesa e personit të ndaluar,³⁵ në mënyrë që të

---

30. Shih, për shembull, *Amuur k. Francës*, Çështja Nr. 19776/92, vendim, datë 25 qershor 1996.

31. Shih, për shembull, *Creanga k. Rumanisë*, Çështja Nr. 29226/03, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 23 shkurt 2012.

32. Shih, për shembull, *Foka k. Turqisë*, Çështja Nr. 28940/95, vendim, datë 24 qershor 2008.

33. Shih, për shembull, *Lavents k. Letonisë*, çështja Nr. 58442/00, vendim, datë 28 nëntor 2002.

34. Shih *Bergmann k. Estonisë*, Çështja Nr. 38241/04, vendim, datë 29 maj 2008, paragrafi 45.

35. Shih *McKay k. Mbretërisë së Bashkuar*, paragrafi 34.

shmangen situatat në të cilat personat objekt keqtrajtimi mund të jenë të paafhtë të bëjnë ankesë për rishikim të ndalimit të tyre; e njëjta logjikë mund të jetë e vërtetë dhe për kategori të tjera vulnerabël të personave të arrestuar, si për shembull, personat me probleme mendore³⁶, ose personat që nuk e flasin gjuhën e gjyqtarit.³⁷ Gjyqtarët duhet të jenë të paanshëm dhe të pavarur.³⁸ Ata duhet ta dëgjojnë personin që çohet para tyre përpara se të dorëzojnë vendimin përkatës³⁹ dhe të shqyrtojnë themelin e çështjes për rishikim të ndalimit.⁴⁰ Në rast se nuk ka arsye që e justifikojnë ndalimin e personit, gjyqtari duhet të ketë kompetenca për të urdhëruar lirimin e tij ose të saj.⁴¹

Pjesa e dytë e nenit 5, paragrafi 3, u kërkon gjykatave kombëtare të rishikojnë nevojën për t'i mbajtur personat të ndaluar me synimin e garantimit të lirisë të tyre në rast se rrethanat nuk e justifikojnë më mohimin e lirisë për ta. Është në kundërshtim me garancitë e parashikuara në këtë dispozitë pak a shumë automatikisht që të vijohet të mbahet një person në ndalim. Barra e provës nuk mund të tjetërsohet dhe të ndaluarit nuk mund të detyrohen të provojnë që ka arsye për lirimin e tyre.⁴²

Shembull i praktikës së mirë

■ E drejta penale armene bën dallimin ndërmjet ndalimit gjatë hetimeve dhe ndalimit gjatë procesit të gjykimit. Ndryshe nga ndalimi gjatë hetimeve, i cili urdhërohet dhe realizohet me vendim gjykate çdo herë për jo më shumë se dy muaj dhe që nuk mund të tejkalojë një periudhë të caktuar kohe, për ndalimin gjatë procesit gjyqësor nuk parashikohet një afat maksimal. Pasi gjykata ka vendosur për ndalimin e personit të akuzuar gjatë procesit gjyqësor, ajo nuk është e detyruar t'i referohet kësaj çështje me mocionin e vet më pas. Gjithsesi, në përputhje me nenin 65 dhe 312 të Kodit të Procedurës Penale, me kërkesë të mbrojtjes, gjykata mund të zëvendësojë ndalimin me një tjetër masë kufizuese. Gjykata e Strasburgut është shprehur se mundësia e depozitimit të kësaj kërkeje mund të konsiderohet si mjet efektiv ligjor lidhur me pretendimin për shkelje të nenit 5, paragrafi 3.⁴³

36. *Po aty*.

37. Shih *Ladent k. Polonisë*, paragrafi 74.

38. Shih, për shembull, *Brincat k. Italisë*, paragrafi 21.

39. Shih, për shembull, *Schiesser k. Zvicrës*, paragrafi 31.

40. Shih *Krejčič k. Republikës Çeke*, paragrafi 89.

41. Shih *Assenov k. Bullgarisë*, paragrafi 146.

42. Shih *Bykov k. Ruisë*, Çështja Nr. 4378/02, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 10 mars 2009, paragrafi 66.

43. Shih *Martirosyan k. Armenisë*, Çështja Nr. 23341/06, vendim, datë 5 shkurt 2013.

ii. E drejta për shqyrtim të shpejtë të ligjshmërisë së ndalimit nga gjykata (neni 5, paragrafi 4)

Në përputhje me nenin 5, paragrafi 4, të Konventës, “çdo person, të cilit i është hequr liria me arrestim ose me burgim, ka të drejtë të bëjë ankim në gjykatë me qëllim që kjo e fundit të vendosë, brenda një afati të shkurtër, për ligjshmërinë e burgimit të tij dhe të urdhërojë lirim, në qoftë se burgimi është i paligjshëm”. Personat e arrestuar ose të ndaluar, kanë të drejtë t’i kërkojnë gjykatës të rishikojë nëse kushtet procedurale ose substanciale të nevojshme për heqjen e lirisë janë të “ligjshme” brenda kuptimit të nenit 5, paragrafi 1 I Konventës.⁴⁴ Mundësia e aplikimit për rishikim duhet të ofrohet sapo personi në fjalë të jetë dërguar në burg dhe, nëse është e nevojshme, kërkesa duhet të përsëritet më pas në intervale të arsyeshme.⁴⁵ Gjykata tek e cila duhet të ketë akses personi të cilit i është mohuar liria duhet të jetë një organ i pavarur gjyqësor.⁴⁶ Në rast se ka një nivel të dytë juridiksioni, ai në parim duhet t’u japë të ndaluarve të njëjtat garanci për apelim si për shkallën e parë, *inter alia*, duke u siguruar që procesi kryhet “me shpejtësi”.⁴⁷

Neni 5, paragrafi 4, përmban garanci të posaçme procedurale që janë të ndryshme nga garancitë e parashikuara në nenin 6, paragrafi 1 i Konventës lidhur me të drejtën për proces të rregullt. Ai përbën një lex specialis për këtë dispozitë të fundit,⁴⁸ si dhe për kërkesat më të përgjithshme të nenit 13 lidhur me të drejtën për zgjidhje efektive.⁴⁹ Proceset e përmendura në nenin 5, paragrafi 4, duhet të kenë natyrë juridike dhe të ofrojnë garanci të caktuara procedurale lidhur me natyrën e mohimit të lirisë në fjalë.⁵⁰ Seanca dëgjimore kërkohet në rastin e një personi ndalimi i të cilit bie nën objektin e nenit 5, paragrafi 1(c), përfshirë dhe paraburgimin. Mundësia e dëgjimit të një të ndaluarit qoftë personalisht ose, kur është e nevojshme, nëpërmjet një forme përfaqësimi,

44. Shih, për shembull, *Idalov k. Ruisë*, Çështja Nr. 5826/03, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 22 maj 2012.

45. Shih *Molotchko k. Ukrainës*, Çështja Nr. 12275/10, vendim, datë 26 prill 2012, paragrafi 148; *Kurt k. Turqisë*, vendim, datë 25 maj 1998, paragrafi 123.

46. Shih *Stephens k. Maltës (Nr. 1)*, Çështja Nr. 11956/07, vendim, datë 21 prill 2009.

47. Shih *Kucera k. Sllovakisë*, Çështja Nr. 48666/99, vendim, datë 17 korrik 2007, paragrafi 107; *Smatana k. Republikës Çeke*, Çështja Nr. 18642/04, datë 27 shtator 2007, paragrafi 128, çështja ku Gjykata e zbatoi parimin në një nivel të tretë juridiksioni kur shqyrtoi aplikimin për lirim, në përputhje me nenin 5, paragrafin 4.

48. Shih *Claes k. Belgjikës*, paragrafi 123.

49. Shih *A. dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, paragrafi 202; *Claes k. Belgjikës*, paragrafi 123.

50. Shih *Idalov k. Ruisë*, paragrafi 161.

përbën një garanci bazë.⁵¹ Megjithatë, neni 5, paragrafi 4 nuk kërkon që një i ndaluar të dëgjohej sa herë ai ose ajo apelon kundër një vendimi që e zgjat ndalimin,⁵² megjithëse ekziston e drejta e të dëgjuarit në intervale të arsyeshme.⁵³

Proceset duhet t'u japin mundësi të dyja palëve dhe duhet të sigurojnë gjithmonë "barazinë e armëve" ndërmjet palëve.⁵⁴ Personat që kanë të drejtë të fillojnë procedurat për ligjshmërinë e ndalimit të tyre nuk mund të përdorin në mënyrë efektive këtë të drejtë nëse nuk informohen menjëherë dhe siç duhet për arsyet mbështetur në të cilat u është mohuar liria.⁵⁵ Në rastin e paraburgimit, personave të cilëve u është mohuar liria u duhet dhënë një mundësi reale për të kundërshtuar elementët që mbështesin akuzat kundër tyre. Kjo kërkesë do të thotë që gjykata duhet të dëgjojë dëshmitarët.⁵⁶ Ajo mund të urdhërojë po ashtu që i ndaluari ose përfaqësuesit e tij të jenë në gjendje të kenë akses në këto dokumente në dosjen e hetimit ku mbështetet prokuroria.⁵⁷

Gjykata ka përcaktuar parime për mbulimin e mbikëqyrjes së mohimit të lirisë për personat me mendje të trazuar.⁵⁸ Përveç garancive që zbatohen për çdokënd të cilit i është mohuar liria, mund të jenë të nevojshme dhe garanci të posaçme procedurale për të mbrojtur personat, të cilët, për shkak të çrregullimeve të tyre mendore, nuk janë plotësisht të aftë të veprojnë për veten e tyre.⁵⁹ Një individ, i cili nuk shoqërohet, ose nga dikush, ose nga një përfaqësuesi, në proceset gjyqësore të cilat çojnë në izolimin e tij, ka arsye për të pretenduar se proceset kanë qenë në kundërshtim me nenin 5, paragrafi 4.⁶⁰ Po ashtu, izolimi konsiderohet i

---

51. *Po aty.*

52. Shih *Saghinadze dhe të tjerët k. Gjeorgjisë*, Çështja Nr. 18768/05, datë 27 maj 2010, paragrafi 150.

53. Shih *Altinok k. Turqisë*, Çështja Nr. 31610/08, vendim, datë 29 nëntor 2011, paragrafi 53; *Catal k. Turqisë*, Çështja Nr. 26808/08, vendim, datë 17 korrik 2012, paragrafi 33.

54. Shih *A. dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, paragrafi 204.

55. Shih *Van der Leer k. Holandës*, Çështja Nr. 11509/85, vendim, datë 21 shkurt 1990, paragrafi 28.

56. Shih *Turcan dhe Turcan k. Moldavisë*, Çështja Nr. 39835/05, vendim, datë 23 tetor 2007, paragrafët 67-70.

57. Shih *Korneykova k. Ukrainës*, Çështja Nr. 39884/05, vendim, datë 19 janar 2012, paragrafi 68.

58. Shih *Mihailovs k. Letonisë*, Çështja Nr. 35939/10, datë 22 janar 2013, paragrafi 154; *Megyeri k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 133770/88, vendim, datë 12 maj 1992, paragrafi 22.

59. Shih *Claes k. Belgjikës*, paragrafi 128.

60. Shih *Winterwerp k. Holandës*, Çështja Nr. 6301/73, vendim, datë 24 tetor 1979, paragrafi 61.

një natyre të papërshtatshme kur personi, për të cilit deklarohet mohimi i kapaciteti i tij juridik, nuk është informuar që për përfaqësimin e tij është caktuar një avokat dhe kur ai nuk është takuar asnjëherë me avokatin.⁶¹ Për personat të cilët janë deklaruar se u është mohuar aftësia juridike dhe, të cilët, për pasojë, nuk mund ta kontrollojnë personalisht ndalimin, duhet të kërkohet një rishikim automatik gjyqësor.⁶² Në fakt, është shumë e rëndësishme që individit të ketë akses në gjykatë dhe të ketë mundësi të dëgjohet përpara një gjykate ose personalisht ose nëpërmjet një përfaqësuesi ligjor. Gjykata ka parashikuar që këto parime të jenë të zbatueshme si në rastet kur ndalimi autorizohet nga një autoritet gjyqësor, dhe kur vendosja në një qendër ndalimi është inicuar nga një individ privat, përkatësisht kujdestari i personit me mendje të trazuar, dhe kur është autorizuar nga autoritetet jo gjyqësore.⁶³ Lidhur me ndalimin në një pavion psikiatrik në një burg, megjithëse zgjidhja mund të plotësojë kërkesat e nenit 5, paragrafi 4, procedura do të bëhet jo efektive në rast se organi i rishikimit refuzon të vizitojë vendin e ndalimit për t'u siguruar nëse ai ka natyrë të papërshtatshme, pasi ky element është i domosdoshëm në mënyrë që ndalimi të jetë i ligjshëm.⁶⁴

Personave të cilëve u është mohuar liria duhet të marrin një vendim gjyqësor të shpejtë lidhur me ligjshmërinë e ndalimit të tyre dhe urdhrin për përfundimin e dënimit në rast se ai rezulton i paligjshëm.⁶⁵ Shpejtësia me të cilën vendos gjykata lidhur me ligjshmërinë e vendimit mund të vlerësohet krahasuar me periudhën duke filluar nga momenti i bërjes së kërkesës për lirim deri në momentin e përcaktimit përfundimtar lidhur me ligjshmërinë e ndalimit të aplikantit.⁶⁶ Për të verifikuar nëse janë plotësuar kërkesat për një vendim gjyqësor të shpejtë, duhet të merren parasysh faktorët e krahasueshëm me faktorët që luajnë një rol të rëndësishëm lidhur me kërkesat për gjykim brenda një kohe të arsyeshme, të parashikuara në nenin 5, paragrafi 3, dhe nenin 6, paragrafi 1, i Konventës, përfshirë dhe kompleksitetin e proceseve, realizimin e tyre nga autoritetet e brendshme dhe nga aplikanti dhe se çfarë është në rrezik për këtë të fundit.⁶⁷

---

61. Shih *Beiere k. Letonisë*, Çështja Nr. 30954/05, 29 nëntor 2011, paragrafi 52.

62. Shih *Shtukaturov k. Rusisë*, Çështja Nr. 44009/05, vendim, datë 27 mars 2008, paragrafi 123.

63. Shih *Mihailovs k. Letonisë*, paragrafi 155.

64. Shih *Claes k. Belgjikës*, paragrafët 131-134.

65. Shih *Idalov k. Rusisë*, paragrafi 154.

66. Shih *Sanchez-Reisse k. Zvicrës*, Çështja Nr. 9862/82, vendim, datë 21 tetor 1986, paragrafi 54.

Shembuj të praktikave të mira

■ Lidhur me vendosjen dhe zgjatjen e ndalimit në një qendër dëbimi, Gjykata shqyrtoi faktin që gjykatat e brendshme estoneze e zgjasin ndalimin e personit çdo dy muaj, duke vlerësuar fizibilitetin e dëbimit dhe hapat e marra nga autoritetet për ta arritur atë, dhe u shpreh se ajo ofronte garanci të rëndësishme procedurale për aplikantin. Në të vërtetë, Akti “Për detyrimin për largim dhe ndalimin e hyrjes” parashikon që në rast se nuk është e mundur që të përfundohet dëbimi brenda 48 orësh nga ndalimi i të huajit, personi vendoset në një qendër dëbimi, pas marrjes së autorizimit gjyqësor, deri në dëbimin e tij, por jo për më gjatë se dy muaj. Në rast se është e pamundur të realizohet dëbimi brenda kësaj periudhe, një gjykatë administrative e zgjat afatin e ndalimit në dy muaj çdo herë derisa të zbatohet urdhri i dëbimit ose deri sa i huaji të lirohet. Më tej, në përputhje me Kodin e Procedurës për Gjykatën Administrative, gjyqtari administrativ jep dhe zgjat lejen për marrjen e një mase administrative, për të deklaruar të justifikuar një masë administrative, ose për të revokuar një leje për marrjen e masës administrative. Këto vendime mund të apeloehen. Kjo do të thotë që ekziston një zgjidhje efektive që garanton rishikimin e rregullt juridik të shkaqeve të ndalimit.⁶⁸

■ Në rastin e arrestimit të përkohshëm në Estoni të një personi për qëllim ekstradimi, Gjykata u shpreh se rishikimi i ligjshmërisë së ndalimit përfshihej në vendimin që urdhëronte ndalimin e tij për dy muaj. Rishikimi i ligjshmërisë së ndalimit mund të shihet më tej si i përfshirë në vendimin për ligjshmërinë e ekstradimit mbështetur në të cilin ishte bërë ndalimi. Pavarësisht nga mungesa e një afati të fiksuar kohor në vendimin e fundit gjyqësor, Gjykata u shpreh se ishte e kënaqur që paragrafi 447(7) i Kodit të Procedurës Penale të Estonisë parashikonte periudhën një vjeçare si kohëzgjatjen maksimale të ndalimit në pritje të ekstradimit. Në rast se gjykatat e brendshme do të kishin konstatuar se ekstradimi ishte ligjshmërisht i pamundur, ose në rast se autoritetet do të kishin qenë të pamundura të arrinin në përfundimin e ekstradimit brenda një viti nga ndalimi, personi do të ishte liruar. Pra, Gjykata u shpreh se rishikimi i ligjshmërisë së ndalimit ishte në përputhje me kërkesat e nenit 5, paragrafi 4 të Konventës.⁶⁹

67. Shih *Mooren k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 11364/03, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 9 korrik 2009, paragrafi 106.

68. Shih *Dolinskiy k. Estonisë*, Çështja Nr. 14160/08, vendim, datë 2 shkurt 2010.

69. Shih *Taylor k. Estonisë*, Çështja Nr. 37038/09, vendim, datë 26 qershor 2012.

■ Në Rumani, gjatë gjykimit, autoriteti përgjegjës gjyqësor verifikon ex *officio* çdo 60 ditë nëse rrethanat ende e justifikojnë mohimin e lirisë. Në rast se autoriteti përkatës gjyqësor konstaton se ndalimi është i paligjshëm, ose nuk është më i nevojshëm, ai e revokon masën dhe urdhëron lirim të menjëhershëm. Ky vendim është objekt apelimi për ligjshmërinë; apelimi duhet të kryhet brenda tre ditësh nga dhënia e vendimit. Gjykata ka vendosur që rishikimi i ligjshmërisë së ndalimit, siç kërkohet nga neni 5 § 4 i Konventës, përfshihet në vendimin e shkallës së parë të gjykimit dhe në deklarimin e mëpasshëm të fajësisë, dhe kur përcaktimi ligjor i veprës është i mjaftueshëm për të justifikuar vijimin e ndalimit të aplikantit.⁷⁰ Verifikimi i vlefshmërisë së ndalimit konsiderohet efektiv në rast se gjykata e shkallës së parë e analizon atë plotësisht dhe nëse apelimi për ligjshmërinë përbën një garanci shtesë për këtë verifikim, efektiviteti i të cilit nuk preket nga kohëzgjatja e shqyrtimit të apelit.⁷¹

iii. E drejta për dëmshpërblim për ndalim të paligjshëm (neni 5, paragrafi 5)

Në përputhje me nenin 5, paragrafi 5, i Konventës, “Çdo person që arrestohet ose burgoset në kundërshtim me dispozitat e këtij neni ka të drejtën për të kërkuar dëmshpërblim.” E drejta për dëmshpërblim presupozon shkëljen e të drejtave të njërit prej paragrafëve të tjerë të nenit 5 të konstatuar ose nga një autoritet i brendshëm ose nga vetë Gjykata.⁷² Shkelja krijon një të drejtë të drejtpërdrejtë dhe të zbatueshme për dëmshpërblim përpara gjykatave kombëtare.⁷³ E drejta për dëmshpërblim duhet të sigurohet me një shkallë të mjaftueshme sigurie⁷⁴ dhe dëmshpërblimi duhet të jetë i mundur si në teori⁷⁵ dhe në praktikë.⁷⁶ Për t’u konsideruar mjet efektiv, një vendim dëmshpërblimi për ndalim të paligjshëm nuk duhet të varet tek pafajësia përfundimtare, ose tek heqja e përgjegjësisë së të ndaluarit.⁷⁷ Autoritetet kombëtare duhet ta

70. Shih *Negoescu k. Rumanisë*, Çështja Nr. 55450/00, vendim, datë 17 mars 2005.

71. Shih *Lapusan k. Rumanisë*, Çështja Nr. 29723/03, 3 qershor 2008, paragrafët 45-46, *Ceuta k. Rumanisë*, Çështja Nr. 1136/05, vendim, datë 6 nëntor 2012, paragrafi 25.

72. Shih *N.C. k. Italisë*, Çështja Nr. 24952/94, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 18 dhjetor 2002, paragrafi 49.

73. Shih A. dhe të tjerët k. Mbretërisë së Madhe, paragrafi 229.

74. Shih *Ciulla k. Italisë*, Çështja Nr. 11152/84, vendim, datë 22 shkurt 1989, paragrafi 44.

75. Shih *Dubovik k. Ukrainës*, Çështja Nr. 33210/07, vendim, datë 15 tetor 2009, paragrafi 74.

76. Shih *Chitayev dhe Chitayev k. Rusisë*, Çështja Nr. 59334/00, vendim, datë 18 janar 2007.

77. Shih *Nechiporuk dhe Yonkalo k. Ukrainës*, Çështja Nr. 42310/04, vendim, datë 21 prill 2011, paragrafi 231.

interpretojnë dhe ta zbatojnë të drejtën e tyre kombëtare pa formalizëm të tepruar.⁷⁸ Për shembull, megjithëse neni 5, paragrafi 5, nuk i ndalon shtetet palë ta varin vendimin për dëmshpërblimin tek aftësia e personit objekt shqyrtimi për të dëshmuar dëmin që është shkaktuar nga shkelja, formalizmi i tepruar për kërkimin e provave për dëmtim jomaterial që shkaktohet nga ndalimi i paligjshëm nuk është në përputhje me të drejtën për dëmshpërblim.⁷⁹ Shuma e dëmshpërblimit të dhënë nuk mund të jetë shumë më e ulët se shumta e vendosur nga Gjykata për raste të ngjashme.⁸⁰ Së fundmi, llogaritja e periudhës së paraburgimit si dënim nuk çon në dëmshpërblimin që kërkohet nga neni 5, paragrafi 5 5.⁸¹

Shembuj të praktikave të mira

■ Në Rumani, neni 504 i Kodit të Procedurës Penale parashikon të drejtën e dëmshpërblimit për ndalim të paligjshëm. Në përputhje me këtë dispozitë, të drejtë për dëmshpërblim e kanë personat e mëposhtëm: një person i dënuar, në rast të deklarimit i pafajshëm; një person të cilit i është mohuar liria në mënyrë të paligjshme, ose një person liria e të cilit është kufizuar në mënyrë të paligjshme; ose një person të cilit i është mohuar liria pas përfundimit të periudhës së parashkrimit, amnistisë ose pasi vepra e kryer prej tij nuk kategorizohet më si vepër penale. Mohimi ose kufizimi i paligjshëm i lirisë duhet të përcaktohen, sipas nevojës, me anë të urdhrit të prokurorit që revokon masën e mohimit ose kufizimit të lirisë, ose me anë të urdhrit të prokurorit që përfundon ndjekjen penale, ose me anë të vendimit të gjykatës që revokon masën e mohimit ose kufizimit të lirisë, ose me anë të një vendimi përfundimtar pafajësie, ose me përfundimi të proceseve penale. Gjykata është shprehur se kjo zgjidhje përbën mjet efektiv kur ka një konstatim fillestar për paligjshmërinë e ndalimit, duke theksuar se Gjykata Kushtetuese ishte shprehur që dispozitat e Kodit të Procedurës Penale duhet të interpretohen sikur mbulojnë të gjitha format e gabimit gjyqësor dhe se ekziston një tendencë nga ana e gjykatave për të zbatuar nenin 998 dhe nenin 999 të Kodit Civil për përgjegjësinë dhe, drejtpërsëdrejti të nenit 5(5) të Konventës për të mbushur mangësitë e Kodit të Procedurës Penale.⁸² Gjithsesi, Gjykata vërejtë që ajo nuk vinte në

78. Shih *Houtman dhe Meeus k. Belgjikës*, Çështja Nr. 22945/07, vendim, datë 17 mars 2009, paragrafi 44.

79. Shih *Danev k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 9411/05, vendim, datë 2 shtator 2010, paragrafët 34-35.

80. Shih *Ganea k. Moldavisë*, Çështja Nr. 2474/06, vendim, datë 17 maj 2011.

81. Shih *Wloch k. Polonisë (2)*, Çështja Nr. 33475/08, vendim, datë 10 maj 2011, paragrafi 32.

82. Shih *Tomulet k. Rumanisë*, Çështja Nr. 1558/05, vendim, datë 16 nëntor 2010.

pikëpyetje konstatimet e mëparshme për mungesën e efektivitetit të kësaj zgjidhjeje kur nuk kishte pasur konstatime të mëparshme për paligjshmërinë e ndalimit.⁸³

■ Në Sllovaki, ligji për përgjegjësinë shtetërore trajton pretendimet për dëmshpërblim për dëme materiale dhe jomateriale të shkaktuara nga organet publike, duke përfshirë dhe në kuadër të paraburgimit në pritje të vendimit të gjykatës. Pretendimet për dëme janë në juridiksionin e gjykatave të zakonshme. Për më tepër, ka dhe një procedurë tjetër mbështetur në nenin 127 të Kushtetutës, e cila mund të përfundojë në mënyrë të qartë në dëmshpërblim lidhur me një dëm të shkaktuar për shkak të shkeljes së të drejtave të parashikuara në nenin 5, paragrafi 1 deri në 4, i Konventës. Gjykata ka konstatuar se në rrethana të caktuara, kombinimi i këtyre dy dispozitave të brendshme ligjore është në përputhje me kërkesat e nenit 5(5) të Konventës.⁸⁴

iv. Ndalimi i paditur

Ndalimi i një personi në një vend të paditur përbën një shkelje shumë të rëndë të nenit 5 të Konventës.⁸⁵ Është përgjegjësia e organeve që e ndalojnë një individ të përgjigjet për vendndodhjen e individit. Gjykata është e mendimit që neni 5 duhet të konsiderohet sikur u kërkon organeve “të marrin masa efektive për të siguruar individin përkundrejt rrezikut të zhdukjes dhe të kryejë një hetim të menjëhershëm efektiv lidhur me një pretendim të diskutueshëm që një person është ndaluar dhe nuk është parë më që prej kohës së ndalimit”.⁸⁶ Më tej, “kur të afërmit e një personi kanë një pretendim që ky i fundit është zhdukur në duart e organeve, për qëllim të nenit 13, nocioni i mjetit efektiv ligjor përfshin, përveç pagimit të dëmshpërblimit, aty ky është e përshtatshme, edhe një hetim të plotë dhe efektiv të aftë për të çuar në identifikimin dhe dënimin e personave përgjegjës, përfshirë dhe aksesin efektiv në procedurat hetimore për të afërmit”. Gjykata është e mendimit se “parë në këto kushte, kërkesat e nenit 13 janë më të gjera sesa detyrimi i një shteti kontraktues mbështetur në nenin 5 për të kryer një hetim efektiv për zhdukjen e personit, kur personi dëshmohej se ka qenë nën kontrollin e tyre, dhe përfshin dhe mirëqenien e individit”.⁸⁷

83. Shih *Tomulet k. Rumanisë, Ogić k. Rumanisë*, Çështja Nr. 24708/03, 27 maj 2010, paragrafi 56; *Degeratu k. Romanisë*, Çështja Nr. 35104/02, 6 korrik 2010, paragrafi 59.

84. Shih *Loyka k. Sllovakisë*, Çështja Nr. 16502/09, vendim, datë 9 tetor 2012.

85. Shih, për shembull, *Aslakhanova dhe të tjerët k. Rusisë*, Çështja Nr. 2944/06, 50184/07, 332/08 dhe 42509/10, vendim, datë 18 dhjetor 2012, paragrafi 132.

86. Shih *Kurt k. Turqisë*, vendim, datë 25 maj 1998, paragrafi 124.

2. Zgjidhjet efektive lidhur me pretendimet për shkelje të nenit 3 të Konventës në kuadrin e mohimit të lirisë

Në mënyrë që të vlerësojë efektivitetin e mjeteve lidhur me pretendimin për shkelje të nenit 3 të Konventës në kuadrin e mohimit të lirisë, i cili mund të lidhet ose me kushtet e papërshtatshme të ndalimit, ose me trajnimin e personave të cilëve u është mohuar liria, Gjykata ka theksuar se çështja që shtrohet është nëse personi mund të marrë dëmshpërblim të drejtpërdrejtë dhe të duhur;⁸⁸ ky dëmshpërblim nuk duhet të përbëhet vetëm nga mbrojtja e tërthortë e të drejtave, çfarë do të thotë që mjeteve efektive duhet të jetë drejtpërdrejt i aksesueshëm për personin e ndaluar.⁸⁹ “Mjetet parandaluese dhe kompensuese duhet të bashkëekzistojnë dhe të plotësojnë njëri-tjetrin”,⁹⁰ një mjet ekskluzivisht kompensues nuk mund të konsiderohet i mjaftueshëm. Lidhur me personat e ndaluar nga autoritetet, prezumime të forta fakti ngrihen lidhur me dëmtimet dhe vdekjet që shkaktohen gjatë ndalimit dhe barra e provës mund të konsiderohet që u takon organeve, të cilat duhet të ofrojnë një shpjegim të kënaqshëm dhe bindës.⁹¹

i. Mjetet parandaluese

Gjykata është e mendimit që lloji më i mirë i dëmshpërblimit është ndërprerja e shpejtë e shkeljes së të drejtës në mënyrë që ajo të mos bëhet objekt i trajtimit çnjerëzor ose poshtërues.⁹² Mjeti duhet të jetë efektiv në praktikë; pra duhet të jenë në gjendje të parandalojë vijimësinë e shkeljes së pretenduar dhe të sigurojë përmirësimin e kushteve materiale të aplikantit.⁹³ Parimi është po ashtu i zbatueshëm për kushtet e izolimit në

---

87. Shih Kurt, paragrafi 140, *Er dhe të tjerët k. Turqisë*, Çështja Nr. 23016/04, vendim, datë 31 korrik 2012, paragrafi 111 dhe *Timurtas k. Turqisë*, Çështja Nr. 23531/94, vendim, datë 13 qershor 2000, paragrafi 111.

88. Shih *Torreggiani dhe të tjerët k. Italisë*, Çështja Nr. 43517/09, vendim pilot, datë 8 janar 2013, paragrafi 50.

89. Shih *Mandić dhe Jović k. Sllovenisë*, Çështja Nr. 5774/10 dhe 5985/10, vendim, datë 20 tetor 2011, paragrafi 107. Në këtë çështje Gjykata vëren se në rastet kur kërkesa për transferimin e një të burgosuri, për çdo lloj shkak, por veçanërisht për arsye të mbipopullimit të burgjeve, mund të jepet vetëm nga organet e burgjeve, por kjo zgjidhje nuk është drejtpërdrejt e zbatueshme për aplikantin dhe, për pasojë, nuk mund të konsiderohet si efektive.

90. Shih *Ananyev dhe të tjerët k. Rusisë*, Çështja Nr. 42525/07 dhe 60800/08, 10 tetor 2012, paragrafi 98.

91. Shih p.sh. *Salman k. Turqisë*, Çështja Nr. 21986/93, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 27 qershor 2000, paragrafi 100.

92. Shih *Torreggiani dhe të tjerët k. Italisë*, paragrafi 96.

një pavion psikiatrie.⁹⁴ Më specifikisht, lidhur me pretendimet për shkelje të nenit 3 të Konventës për mungesën e kujdesit të përshtatshëm për një të ndaluar që vuante nga një sëmundje e rëndë, mjeti parandalues duhet të sigurojë kompensim të drejtpërdrejtë ose në kohë.⁹⁵ Shpejtësia e kërkuar e kësaj ndihme varet nga natyra e problemit shëndetësor. Ndihma është shumë më urgjente kur bëhet fjalë për rrezik vdekje, ose për dëmtim të pariparueshëm të shëndetit.⁹⁶

Çështja e natyrës juridike nuk është vendimtare. Për shembull, është vënë re se, në varësi të rrethanave të caktuara, mjetet administrative mund të rezultojnë efektive.⁹⁷ Organi përgjegjës për përpunimin e ankesës duhet të jetë kompetent për verifikimin e shkeljeve të pretenduara. Organi duhet të jetë i pavarur, i tillë si *Bordet e Pavarura të Monitorimit* në Mbretërinë e Bashkuar, ose Komisioni i Ankesave (*beklagcommissie*) në Holandë. Organi mbikëqyrës duhet të ketë po ashtu autoritetin për të hetuar ankesat dhe për të lëshuar vendime të detyrueshme dhe të zbatueshme.⁹⁸

Më tej, lidhur me masat disiplinore që merren ndaj një të burgosuri, një mjet që nuk mund të ketë efekt në kohën e duhur nuk është as i përshtatshëm dhe as efektiv dhe, në rrethana të rasteve të shpeshta të kthimit të burgimit në qeli disiplinore, masa efektive duhet t'i bëjë të mundur të burgosurit të kundërshtojë si formën dhe thelbin e kësaj mase në gjykatë dhe, për pasojë, dhe shkaqet që kanë çuar në marrjen e saj.⁹⁹ Kërkuuesi ka të drejtë të marrë një masë efektive kundrejt këtij sanksioni përpara se ajo të jetë ekzekutuar ose të ketë përfunduar,¹⁰⁰ dhe, për pasojë, mjeti duhet të ketë garanci minimale lidhur me shpejtësinë e tij.¹⁰¹

---

93. Shih çështjet *Torreggiani dhe të tjerët k. Italisë*, paragrafi 55; *Cenbauer k. Kroacisë* (vendim), Çështja Nr. 73786/01, 5 shkurt 2004; *Norbert Sikorski k. Polonisë*, Çështja Nr. 17599/05, paragrafi 116, 22 tetor 2009; *Mandić dhe Jović k. Sllovenisë*, paragrafi 116.

94. Shih *Parascineti k. Rumanisë*, Çështja Nr. 32060/05, 13 mars 2012, paragrafi 38.

95. Shih *Čuprakovs k. Letonisë*, Çështja Nr. 8543/04, vendim, datë 18 dhjetor 2012, paragrafi 50; *Kadikis k. Letonisë*, Çështja Nr. 62393/00, vendim, datë 4 maj 2006, paragrafi 62; *Goginashvili k. Gjeorgjisë*, Çështja Nr. 47729/08, vendim, datë 4 tetor 2011, paragrafi 49.

96. Shih *Čuprakovs k. Letonisë*, 53-55.

97. Shih çështjen *Torreggiani dhe të tjerët k. Italisë*, op. cit., paragrafi 51, dhe *Norbert Sikorski k. Polonisë*, Çështja Nr. 17599/05, 22 tetor 2009, paragrafi 111.

98. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Ananyev dhe të tjerët k. Rusisë*, paragrafët 215-216.

99. Shih çështjen *Payet k. Francës*, Çështja Nr. 19606/08, 20 janar 2011, paragrafi 133.

100. Shih *Keenan k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 27229/95, 3 prill 2001, paragrafi 127.

Shembuj të praktikave të mirë

■ Në Greqi, Kodi Penitenciar dhe Kodi i Procedurës Penale parashikojnë mjete të ndryshme që i lejojnë të ndaluarit të depozitohet një ankesë lidhur me situatën e tij/saj personale,¹⁰² sidomos për pretendimin për përkeqësim të shëndetit për shkak të mungesës së kujdesit shëndetësor.¹⁰³ Neni 572 i Kodit të Procedurës Penale parashikon referimin tek prokurori përgjegjës për ekzekutimin e dënimeve dhe zbatimin e masave të sigurisë, të cilit i kërkohet ta vizitohet burgun një here në javë. Më tej, nenet 6 dhe 86 të Kodit Penitenciar njohin të drejtën e të burgosurit t'i drejtohet këshillit të burgut dhe të bëjnë një kërkesë, kur është e nevojshme, përpara gjykatës përgjegjëse për ekzekutimin e dënimit. Megjithatë, Gjykata vërejtí se këto mjete nuk mund të trajtojnë ankesat e kërkuarve në rastet kur ankuesi ankohet vetëm për situatën e tij/saj personale, por duke pretenduar që është prekur personalisht nga kushtet e burgut që lidhen me çështje të përgjithshme dhe prekin të gjithë të ndaluarit.¹⁰⁴

■ Në Francë, efektshmëria e mjeteve që lejojnë vendimet që prekin të drejtat e të ndaluarve, të parashikuara në Konventë, që të rrezohen, varet nga mundësia për dorëzimin e këtyre vendimeve (të tillë si izolimi, transferimet e shumëfishta, kontrollet e përsëritura të të ndaluarve) për mbikëqyrje nga gjykatat administrative nëpërmjet një procedure urgjente të ndjekur, kur është e përshtatshme, nga tjetërsimi i vendimit.¹⁰⁵

■ Në Rumani, nga qershori i vitit 2003, Urdhri për Urgjencat Qeveritare Nr. 56/2003 ka prezantuar apelimin përpara gjykatave të çdo akti të autoriteteve të burgjeve. Urdhri u zëvendësua më tej nga Ligji Nr. 275/2006. Deri në masën që pretendimet e të burgosurit në fjalë lidhen me mangësitë në ofrimin e kujdesit të përshtatshëm, ose të ushqimit, trajtimit mjekësor, të drejtës për korrespondencë ose të drejta të tjera të të burgosurit, Gjykata është shprehur se ankesa përfaqëson një mjet të brendshëm efektiv.¹⁰⁶ Ky mjet u konsiderua efektiv dhe në situatën kur, në

101. Shih, për shembull, *Plathey k. Francës*, Çështja Nr. 48337/09 dhe 48337/09, 10 nëntor 2011, paragrafët 75-76, në të cilën Gjykata vendosi që zgjidhjet ekzistuese nuk lejonin ndërhyrjen e një gjyqtari përpara se të fillonte të hynte në fuqi sanksioni.
102. Shih *Mathloom k. Greqisë*, Çështja Nr. 48883/07, 24 prill 2012, paragrafët 48-50; *Tsivis k. Greqisë*, Çështja Nr. 11553/05, 6 dhjetor 2007, paragrafi 19.
103. Shih *Nieciecki k. Greqisë*, Çështja Nr. 11677/11, 4 dhjetor 2012, paragrafët 37-40.
104. Shih *Nisiotis k. Greqisë* Çështja Nr. 34704/08, 10 shkurt 2011, paragrafi 29; *Samaras dhe të tjerët k. Greqisë*, Çështja Nr. 11463/09, 28 shkurt 2012, paragrafi 48; *Mathloom k. Greqisë*, paragrafi 49; *Nieciecki k. Greqisë*, paragrafi 41.
105. Shih *Khider k. Francës*, Çështja Nr. 39364/05, 9 korrik 2009, paragrafi 140; *Alboreo k. Francës*, Çështja Nr. 51019/08, 20 janar 2011, paragrafi 185; *Payet k. Francës*, Çështja Nr. 19606/08, paragrafi 122; *El Shennawy k. Francës*, Çështja Nr. 51246/08, 20 janar 2011, paragrafi 57.

datën e hyrjes në fuqi të Urdhrit, ishte dërguar një çështje në Gjykatë. Gjithsesi, në rrethanat e çështjes, serioziteti i pretendimeve të bëra (mungesa e trajtimit mjekësor dhe ndërhyrja me të drejtën e korrespondencës) duhet të ishte e një natyre të tillë sa që të kërkonte një veprim të menjëhershëm nga autoritetet. Më tej, Gjykata vërejti se ky mjet ishte hartuar në mënyrë specifike që të ofronte dëmshpërblim të drejtpërdrejtë për ankesa të tilla, duke i dhënë fund kështu një problemi strukturor që ekzistonte në sistemin ligjor kombëtar përpara miratimit të aktit. Gjykata u shpreh se ishte në interes të aplikantit të depozitonte një ankesë në gjykatë mbështetur në procedurën e re të prezantuar kur ajo të bëhej e disponueshme, në mënyrë që t'u bëhej e mundur autoriteteve të brendshme që ta rregullonin situatën sa më shpejt të ishte e mundur.¹⁰⁷ Megjithatë, Gjykata theksoi se për kushtet e përgjithshme të ndalimit, në veçanti për mbipopullimin, të ndaluarve nuk mund t'u kërkohej të kishin rekurs në asnjë mjet.¹⁰⁸

■ Në Serbi, lidhur me një çështje rreth kujdesit shëndetësor të ofruar gjatë burgimit, Gjykata u shpreh se kërkuesi duhet të kishte ndjekur plotësisht mekanizmin administrative dhe, më pas, të kishte përdorur procedurën e rishikimit gjyqësor siç parashikohet nga Akti "Për zbatimin e sanksioneve penale" i 2005-ës dhe Akti "Për mosmarrëveshjet administrative" i 2009-ës, duke theksuar ekzistencën e jurisprudencës përkatëse të gjykatave të brendshme kompetente. Për më tepër, Gjykata kujtoi po ashtu që në parim, apeli kushtetues, duhet të konsiderohet po ashtu si mjet efektiv i brendshëm lidhur me të gjitha çështjet e prezantuara kundër Serbisë deri më 7 gusht 2008, përfshirë dhe ankesën e ngutshme për kujdesin shëndetësor në burgim.¹⁰⁹

---

106. Shih *Dobri k. Rumanisë*, Çështja Nr. 25153/04, 14 dhjetor 2012.

107. Shih *Petrea k. Rumanisë*, Çështja Nr. 4792/03, 29 prill 2008, paragrafi 35, *Zarafim k. Rumanisë*, Çështja Nr. 24082/03, vendim, datë 13 mars 2012, paragrafi 35.

108. Shih *Petrea k. Rumanisë*, paragrafi 37, *Măciucă k. Rumanisë*, Çështja Nr. 25763/03, 26 maj 2009, paragrafi 19, *Brândușe k. Rumanisë*, Çështja Nr. 6586/03, 7 prill 2009, paragrafi 40, *Marian Stoicescu k. Rumanisë*, Çështja Nr. 12934/02, 16 korrik 2009, paragrafi 19, *Leontiu k. Rumanisë*, Çështja Nr. 44302/10, 4 dhjetor 2012, paragrafi 47.

109. Shih *Nasković k. Serbisë*, Çështja Nr. 15914/11, vendim, datë 14 qershor 2011, paragrafi 61.

ii. Mjetet dëmshpërblyese

Çdokush që i është nënshtuar ndalimit në shkelje të dinjitetit të tij ose saj, duhet të jetë në gjendje të marrë dëmshpërblim.¹¹⁰ Siç tregohet më sipër, dëmshpërblimet e thjeshta nuk ofrojnë një zgjidhje efektive në rastet kur aplikanti është ende në burg, në masën kur dëmshpërblimi nuk bën dallim për kushtet e burgimit të tij/saj.¹¹¹

Në rast se një apelimi për dëmshpërblim, në mënyrë që ai të konsiderohet efektiv mbështetur në nenin 13 të Konventës, ai duhet të ketë mundësi të arsyeshme suksesi dhe duhet të ofrojë dëmshpërblim të përshtatshëm.¹¹²

Jurisprudenca që e fuqizon gjykatën për ta urdhëruar administratën për të paguar dëmshpërblim material duhet të jetë praktikë e qëndrueshme dhe konstante për t'u konsideruar si mjet efektiv.¹¹³ Formalizmi i tepruar nga ana e gjykatës mund të ketë efektin e mohimit të efektivitetit të masës për dëmet kundër shtetit. Fakti që gjykatat kërkojnë prova formale të dëmit jo material mund ta bëjë një zgjidhje jo efektive.¹¹⁴

Aplikantët nuk duhet të mbajnë një barrë të tepërt prove në proceset e dëmshpërblimit. Atyre mund t'u kërkohet të paraqesin elementë të gatshëm të aksesueshëm të provave, të tilla si përshkrimet e detajuara të kushteve të ndalimit, deklaratat e dëshmitarëve dhe përgjigjet nga organet mbikëqyrëse. Më pas organet shqyrtojnë pretendimet për keqtrajtim. Rregullat procedurale për shqyrtimin e një ankese të tillë duhet të përmbushin parimin e procesit të rregullt, të parashikuar në nenin 6 të Konventës dhe kostot e këtyre proceseve nuk duhet të vënë një barrë të tepërt mbi aplikantin kur pretendimi është i justifikuar.¹¹⁵ Edhe në rast se mjeti efektiv e lehtëson dhënien e dëmshpërblimit, ai mund të mos paraqesë shanse të arsyeshme suksesi, veçanërisht kur vendimi kushtëzohet në përcaktimin e gabimit nga ana e autoriteteve.¹¹⁶ Në të njëjtën mënyrë, një mjet mund të mos jetë efektiv edhe në rastet kur kërkuesi mund të provojë që kushtet e ndalimit nuk kanë qenë në

---

110. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Torreggiani dhe të tjerët k. Italisë*, paragrafi 96.

111. Shih paragrafin 36, dhe në veçanti *Iliev dhe të tjerët k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 4473/02 dhe 34138/04, 10 shkurt 2011, paragrafët 55-56.

112. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Ananyev dhe të tjerët k. Ruisë*, paragrafi 118.

113. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Torreggiani dhe të tjerët k. Italisë*, paragrafi 97.

114. Shih çështjet e *Radkov k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 18382/05, 10 shkurt 2011 dhe *Iovchev k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 41211/98, 2 shkurt 2006; po ashtu *Georgiev k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 27241/02, vendim, datë 18 maj 2010, në të cilën Gjykata pranoi që ligji parashikonte dëmshpërblim për dëmet e shkaktuara, i cili, për pasojë, mund të konsiderohet mjet efektiv.

115. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Ananyev të tjerët k. Ruisë*, paragrafi 228.

përputhje me standardet e zbatueshme, por gjykata mund ta shkarkojë shtetin nga të gjitha përgjegjësitë duke deklaruar se kushtet e ndalimit janë shkaktuar jo nga mangësitë e organeve, por nga një problem strukturor, si, për shembull, mbipopullimi i burgjeve ose burime të pamjaftueshme në sistemin e burgut.¹¹⁷ Autoritetet nuk mund të mbështeten as dhe në mungesën e qëllimit pozitiv për të poshtëruar ose për të përlulur të burgosurin si rrethana që i zhveshin ato nga detyrimet.¹¹⁸

Në parim, dëmshpërblimi për dëme jo materiale duhet të jetë një ndër mjetet e disponueshme.¹¹⁹ Shuma e dëmshpërblimit duhet të jetë e krahasueshme me shumat e dhëna nga Gjykata në çështje të ngjashme, pasi dëmshpërblimi në përmasa të vogla ka efektin e zhvlerësimit të efektivitetit të mjetit.¹²⁰

Gjykata ka vendosur që në rast se ulja e dënimi do të përdoret si dëmshpërblim për shkelje të nenit 3 të Konventës, gjykatat duhet ta shprehin shkeljen në një mënyrë mjaftueshmërisht të qartë dhe të ofrojnë dëmshpërblim duke e ulur dënimin në mënyrë të shprehur dhe të matshme.¹²¹ Në rast se nuk bëhet kjo gjë, ulja e dënimit nuk ka efektin e mohimit të statusit të viktimës për shkak të shkeljes për personin në fjalë.¹²² Gjykata ka theksuar po ashtu se ndërsa lehtësimi automatik i dënimit për shkak të kushteve çnjerëzore të burgimit mund të konsiderohet si pjesë e një game më të gjerë masash të zakonshme për t'u marrë, në vetvete ai nuk përbën një zgjidhje përfundimtare të problemit ekzistues lidhur me mjetet efektive që mungojnë dhe as nuk kontribuon, në shkallë vendimtare, për fshirjen e shkaqeve reale të mbipopullimit.¹²³

116. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Ananyev dhe të tjerët k. Ruisë*, paragrafi 113; *Roman Karasev k. Ruisë*, Çështja Nr. 30251/03, paragrafët 81-85; *Shilbergs k. Ruisë*, Çështja Nr. 20075/03, 17 dhjetor 2009, paragrafët 71-79.

117. Shih *Skorobogatykh k. Ruisë*, Çështja Nr. 4871/03, 22 dhjetor 2009, paragrafët 17-18 dhe 31-32; *Artyomov k. Ruisë*, Çështja Nr. 14146/02, 27 maj 2010, paragrafët 16-18 dhe 111-112.

118. Shih çështjen e *Ananyev dhe të tjerët k. Ruisë*, paragrafi 117; *Mamedova k. Ruisë*, paragrafi 63.

119. Shih *McGlinchey dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 50390/99, 29 prill 2003, paragrafi 62; *Poghosyan dhe Baghdasaryan k. Armenisë*, Çështja Nr. 22999/06, 12 qershor 2012, paragrafi 47; *Stanev k. Bullgarisë*, paragrafi 218.

120. Shih çështjen e sipërpërmendur të *Shilbergs k. Ruisë*, në të cilën gjykatat përlllogaritën shumën e kompensimit duke iu referuar shkallës së përgjegjshmërisë nga ana e autoriteteve dhe mungesës së burimeve financiare të tyre.

121. Shih *Ananyev dhe të tjerët k. Ruisë*, paragrafi 225.

122. Shih *Dzelili k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 65745/01, vendim, datë 10 nëntor 2005, paragrafi 85.

Shembuj të praktikave të mira

■ Çështja e mbipopullimit të burgjeve në Poloni ka çuar në një mori vendimesh të marra në parim.¹²⁴ Në vitin 2007, Gjykata e Lartë e Polonisë njohu për herë të parë të drejtën e një të burgosuri për të ngritur padi kundër shtetit mbështetur në Kodin Civil, me synimin e sigurimit të dëmshpërblimit për shkelje të të drejtave të tij themelore të shkaktuara si pasojë e mbipopullimit në burgje dhe kushtet e përgjithshme të burgjeve. Gjykata e Lartë e riafirmoi këtë parim në vitin 2010 dhe përcaktoi udhëzime shtesë lidhur me mënyrën në të cilën gjykatat civile duhet të verifikojnë dhe vlerësojnë justifikimin e kufizimeve të hapësirës minimale ligjore në qeli. Për pasojë, Gjykata e Strasburgut u shpreh se mjeti që lejonte dhënien e dëmshpërblimit ishte efektiv.¹²⁵

■ Gjykata është shprehur po ashtu që mjeti dëmshpërblyes francez ishte i aksesueshëm dhe i përshtatshëm, pasi zhvillimet në jurisprudencë i kishin nxitur gjykatat e brendshme administrative të pranonin që burgimi në kushte të papërshtatshme në një qeli që nuk respekton standardet e garantuara mund të përdoret si argument për kërkesë për dëmshpërblim.¹²⁶

B. Hetimet në kuadër të pretendimeve për shkelje të nenit 2 dhe nenit 3 të Konventës

Konventa ka për qëllim të garantojë të drejta që janë praktike dhe efektive, përkundrajt të drejtave që janë teorike ose iluzive.¹²⁷ Nga kjo perspektive, kombinuar me detyrën e përgjithshme të shtetit nën nenin 1 të Konventës, sipas të cilit shteti “duhet t’i sigurojë çdokujt brenda juridiksionit të vet të drejtat dhe liritë e përcaktuara në Konventë”, neni 2 dhe neni 3 përfshijnë kërkesat procedurale. Nuk mjafton që autoritetet të abstenojnë nga shkelja e dispozitave të Konventës, por ato duhet, kur ekziston një pretendim i diskutueshëm për shkelje të nenit 2 ose 3, të kryejnë një hetim efektiv të aftë për të çuar në identifikimin dhe dënimin e

123. Shih *Ananyev dhe të tjerët k. Rusisë*, paragrafi 226.

124. Shih çështjet *Latak k. Polonisë dhe Lominski k. Polonisë*, Çështja Nr. 52070/08 dhe 33502/09, vendimet datë 12 tetor 2010, menjëherë pas vendimeve pilote të dhëna nga Gjykata në çështjet *Orchowski k. Polonisë dhe Norbert Sikorski k. Polonisë*, Nr. 17885/04 dhe 17559/05, vendim, datë 22 tetor 2009.

125. Shih *Latak k. Polonisë*, paragrafi 80.

126. Shih *Rhazali dhe të tjerët k. Francës*, Çështja Nr. 37568/09, vendim, datë 10 prill 2012; *Théron k. Francës*, Çështja Nr. 21706/10, 2 prill 2013; *Lienhardt k. Francës*, Çështja Nr. 12139/10, vendim, datë 13 shtator 2011.

127. Ky parim është riafirmuar në mënyrë të vazhdueshme që prej çështjes *Airey k. Irlandës*, Çështja Nr. 6289/73, 9 tetor 1979, paragrafi 24.

personave përgjegjës.¹²⁸ Qëllimi i këtij hetimi është që të sigurojë zbatimin efektiv të ligjeve të brendshme duke mbrojtur të drejtën për jetën, në rastet kur përfshihen zyrtarët ose organet e shtetit për të siguruar përgjegjësinë e tyre për vdekjet ose trajtimet në kundërshtim me nenin 3 që ndodhin nën përgjegjësinë e tyre.¹²⁹

Detyrimi procedural që del nga neni 2 kërkon që organet të veprojnë me mocionin e vet, sapo çështja t'u silltet në vëmendje; ata nuk mund ta lënë në dorë të iniciativës së personave më të afërt të personave të ndaluar që të depozitojnë një ankesë zyrtare ose të marrin përgjegjësinë për realizimin e procedurave hetimore.¹³⁰ Ashtu si në rastin e nenit 3, detyrimi procedural ngrihet kur pretendimet për praninë e trajtimit të ndaluar janë “të diskutueshme”.¹³¹

Ky detyrim zbatohet kur faktet e kundërshtuara i atribuohen shteteve, si për shembull, në kuadrin e përdorimit të forcës nga agjentët e shtetit në rastin e një ndalimi,¹³² operacioneve për ruajtjen e rendit,¹³³ ose konflikteve të armatosura.¹³⁴ Ai aplikohet po ashtu edhe në rastet e “neglizhencës që i atribuohet zyrtarëve ose organeve shtetërore, e cila shkon shumë më tepër se një vendim i gabuar ose pakujdesi, në kuptimin që organet në diskutim, duke realizuar plotësisht pasojat e mundshme dhe duke mos marrë parasysh kompetencat që kanë, nuk marrin masa të nevojshme dhe të mjaftueshme për të tjetërsuar rreziqet mbi jetën e viktimës”.¹³⁵ Detyrimi procedural aplikohet po ashtu edhe kur faktet e

-
128. Shih vendimin në parim në çështjen *McCann dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 18984/91, 27 shtator 1995. Më vonë, shih *Mosendz k. Ukrainës*, Çështja Nr. 52013/08, 17 janar 2013, paragrafi 94, për çështjen e detyrimit hetimor në kuadrin e nenit 2; Shih *Virabyan k. Armenisë*, Çështja Nr. 40094/05, 2 tetor 2012, paragrafi 161, për çështjen e detyrimit investigativ në kuadrin e nenit 3.
  129. Shih *Al-Skeini dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, Çështja Nr. 55721/07, 7 korrik 2011, paragrafi 163.
  130. Shih *Al-Skeini dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, paragrafi 165; *Nihayet Arici dhe të tjerët k. Turqisë*, Çështja Nr. 24604/04 dhe 16855/05, 23 tetor 2012, paragrafi 159.
  131. Shih *Chirită k. Rumanisë*, Çështja Nr. 37147/02, vendim, datë 6 shtator 2007.
  132. Shih, për shembull, *Carabulea k. Rumanisë*, Çështja Nr. 45661/99, 13 korrik 2010.
  133. Shih, për shembull, *Shoqata “21 dhjetori 1989” dhe të tjerët k. Rumanisë*, Çështja Nr. 33810/07, 24 maj 2011; *Giuliani dhe Gaggio k. Italisë*, Çështja Nr. 23458/02, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 24 mars 2011.
  134. Shih, për shembull *Isayeva k. Ruisë*, Çështja Nr. 57950/00, vendim, datë 24 shkurt 2005, paragrafët 180 dhe 210; *Al-Skeini dhe të tjerët k. Mbretërisë së Madhe*, paragrafi 164.
  135. Shih *Jasinskis k. Letonisë*, Çështja Nr. 45744/08, vendim, datë 21 dhjetor 2010, paragrafi 73; çështja që lidhet me vdekjen e një individi shurdhmemes, të cilit oficerët e policisë i morën të gjitha mjetet e komunikimit dhe i refuzuan të gjithë ndihmën mjekësore.

kundërshtuara i atribuohen individëve private, për shembull, në kuadrin e dhunës në familje¹³⁶ ose gabimeve mjekësore;¹³⁷ Gjykata ka konfirmuar që neni 2 dhe 3 aplikohen dhe për marrëdhëniet individuale.¹³⁸

Për të qenë efektiv hetimi duhet të plotësojë disa kërkesa. Personat përgjegjës duhet të jenë të pavarur nga personat e përfshirë në aktivitetet: kjo nënkupton jo vetëm mungesën e lidhjes hierarkike ose institucionale, por edhe pavarësi në terma praktikë.¹³⁹ Hetimi duhet të jetë i menjëhershëm dhe i plotë, autoritetet duhet të bëjnë gjithmonë një përpjekje serioze për të gjetur se çfarë ka ndodhur dhe nuk duhet të mbështeten në përfundime të nxituara ose të keqbazuara për mbylljen e hetimit, ose për t'i përdorur si bazë për vendimet e tyre.¹⁴⁰ Organet duhet të marrin të gjitha hapat e nevojshme për të siguruar të dhëna lidhur me një incident, përfshirë, *inter alia* dëshmitarët okularë dhe provat kriminalistike, të cilat duhet të sigurohet nëpërmjet një ekzaminimi të plotë të gjendjes shëndetësore të viktimës.¹⁴¹ Hetimi duhet të jetë në gjendje të çojë në identifikimin dhe dënimin e personave përgjegjës, gjë që është detyrim jo i rezultatit, por i mjeteve.¹⁴² Viktima duhet të jetë në gjendje të marrë pjesë në mënyrë efektive në hetim¹⁴³, ose familja e tij/saj duhet të asociohet me procedurën për aq kohë sa është e nevojshme për mbrojtjen e interesave legjitime.¹⁴⁴ Për më tepër, kur ky sulm është i motivuar për shkaqe racore, motivimi duhet të ndiqet “me forcë dhe

---

136. Shih, për shembull, *C.A.S. dhe C.S. k. Rumanisë*, Çështja Nr. 26692/05, 20 mars 2012, lidhur me akuzat për dhunë seksuale të ushtruar nga një individ kundër një fëmije.

137. Shih *Silih k. Kroacisë*, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 9 prill 2009, paragrafi 154, lidhur me vdekjen në spital të një individi pas një reaksioni alergjik të një medikamenti të dhënë nga mjeku roje .

138. Shih, për shembull, *Osman k. Mbretërisë së Madhe*, Vendim i Dhomës së Lartë, datë 28 tetor 1998, një çështje në të cilën një mësues kishte vrarë babanë e një nxënësi.

139. Shih *Anca Mocanu dhe të tjerët k. Rumanisë*, Çështja Nr. 10865/09, 45886/07 dhe 32431/08, vendim, datë 13 nëntor 2012, paragrafi 221; *Jasinskis k. Letonisë*, paragrafët 74-81.

140. Shih *El-Masri k. “ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë”*, Çështja Nr. 39630/09, 13 dhjetor 2012, paragrafi 183; *Jasinskis I. Letonisë*, paragrafi 79.

141. Shih *Timofejevi k. Letonisë*, Çështja Nr. 45393/02, vendim, datë 11 dhjetor 2012, paragrafët 94 dhe 99, çështje në të cilën Gjykata vërejtë se ka pak të ngjarë që gjatë një testi ekzaminimi mjekësor që ka zgjatur rreth dhjetë minuta, të mund të jetë bërë një ekzaminimi i detajuar i gjendjes shëndetësore të aplikantit dhe *Vovruško k. Letonisë*, Çështja Nr. 11065/02, vendim, datë 11 dhjetor 2012, paragrafët 42-49, çështja në të cilën eksperti mjekësor e bazoi hetimin e tij vetëm në një raport mjekësor, pa e ekzaminuar personalisht personin në fjalë.

142. Shih *Savitsky k. Ukrainës*, Çështja Nr. 38773/05, 26 korrik 2012, paragrafi 99.

143. Shih *El-Masri k. “ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë”*, paragrafi 184.

144. Shih *Seidova dhe të tjerët k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 310/04, 18 nëntor 2010, paragrafi 52.

paanshmëri, duke pasur parasysh nevojën për rikonfirmim të vazhdueshëm të dënimit të racizmit nga shoqëria”.¹⁴⁵ Së fundmi, duhet të kujtohet që detyrimi i shteteve për të ndërmarrë një hetim efektiv vijon të aplikohet edhe në rast se kushtet e sigurimit janë të vështira, duke përfshirë dhe në kuadrin e konfliktit të armatosur.¹⁴⁶

Gjykata ka konstatuar më tej se, në kuadrin e pretendimeve për shkelje të nenit 2 dhe 3 të Konventës “neni 13 kërkon, përveç pagimit të dëmshpërblimit, aty ku është e përshtatshme, edhe një hetim të plotë dhe efektiv të aftë për të çuar në identifikimin dhe dënimin e personave përgjegjës, përfshirë dhe aksesin efektiv për ankimesin e procedurës hetimore”. Gjykata është e mendimit që “kërkesat e nenit 13 janë më të gjera se detyrimi i shtetit kontraktues për të kryer një hetim efektiv” mbështetur në nenin 2 dhe 3.¹⁴⁷

Kur hetimi nuk është efektiv, inefektiviteti cenon efektivitetin e mjeteve të tjera, përfshirë dhe mundësinë e ngritjes së një padie civile për dëmet.¹⁴⁸ Gjykata thotë që në mungesë të një hetimi efektiv të aftë për të çuar në identifikimin dhe dënimin e personave përgjegjës, kërkesa për dëmshpërblim është teorike dhe iluzive.¹⁴⁹ Lidhur me neglizhencën mjekësore, padia përpara një gjykate civile ose më vete ose së bashku me një padi përpara një gjykate penale, mund të përcaktojë përgjegjësitë përkatëse dhe, kur është e nevojshme, të sigurojë zbatimin e sanksioneve përkatëse dhe, të tilla si dëmshpërblimet për dëmtimet dhe botimin e vendimeve.¹⁵⁰ Megjithatë, kur përgjegjësia mjekësore mbështetet tek një gabim mjekësor i kryer nga një individ i caktuar, efektiviteti i hetimit është shumë i rëndësishëm për mundësinë e suksesit të çështjes civile. Pra,

-
145. Shih *Menson k. Mbretërisë së Madhe*, Çështja Nr. 47916/99, vendim, datë 6 maj 2003.
  146. Shih, për shembull, *Isayeva k. Ruisë*, Çështja Nr. 57950/00, vendim, datë 24 shkurt 2005, paragrafët 180 dhe 210; *Al-Skeini dhe të tjerët k. Mbretërisë së Bashkuar*, paragrafi 164.
  147. Shih, për shembull, në çështjen e vdekjeve të dyshimta, *Isayev dhe të tjerët k. Ruisë*, Çështja Nr. 43368/04, 21 qershor 2011, paragrafët 186-187; *Anguelova k. Bullgarisë*, Çështja Nr. 38361/97, 13 qershor 2002, paragrafi 161; *Mahmut Kaya k. Turqisë*, Çështja Nr. 22535/93, vendim, datë 28 mars 2000, paragrafi 107; dhe lidhur me pretendimet për keqtrajtim, shih, për shembull, *El-Masri k. “Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë”* më sipër, paragrafi 255; *Labita k. Italisë*, Çështja Nr. 26772/95, 6 prill 2000, paragrafi 131.
  148. Shih *Isayev dhe të tjerët k. Ruisë* më sipër, paragrafi 189.
  149. Shih *El-Masri k. “Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë”* më sipër, paragrafi 261; *Cobzaru k. Rumanisë*, Çështja Nr. 48254/99, 26 korrik 2007, paragrafi 83; *Carabulea k. Rumanisë*, Çështja Nr. 45661/99, 13 korrik 2010, paragrafi 166; *Soare dhe të tjerët k. Rumanisë*, Çështja Nr. 24329/02, 22 shkurt 2011, paragrafi 195.
  150. Shih *Floarea Pop k. Rumanisë*, Çështja Nr. 63101/00, 6 prill 2010, paragrafi 38.

Gjykata ka theksuar rëndësinë e lidhjes ndërmjet përgjegjësive së mjekut dhe nocionin e rrezikut lidhur me praktikën e profesionit për të siguruar një mjet më efektiv përsa i përket dëmshpërblimeve të dëmeve të shkaktuara për pacientët.¹⁵¹

Shembull i një praktike të mirë

■ Sistemi rumun parashikon që hetimi të kryhet nga një prokuror publik, i cili merr vendimin për ta filluar ose jo ndjekjen penale kundër autorëve të dyshuar. Në rast se lëshohet një vendim për ndërprerje të hetimit penal, mbështetur në nenin 278 të Kodit të Procedurës Penale, ekziston mundësia e apelimit në një gjykatë, e cila, pas shqyrtimit të dispozitave të brendshme dhe provave, përfshirë dhe deklaratat e dëshmitarëve dhe raportet mjekësore, urdhëron realizimin e ndjekjes ose marrjen e masave të tjera hetimore. Gjykata është shprehur që ky mjet është efektiv brenda kuptimit të Konventës.¹⁵² Më tej, një çështje civile mbështetur në nenin 998 dhe 999 të Kodit Civil mund të çojë në shkelje të aspektit procedural të nenit 2 dhe 3 kur shkelja e të drejtës për jetën nuk ka qenë e qëllimshme, dhe në mjete efektive në përpjesëtim me dëmtimin e shkaktuar.¹⁵³

C. Mjetet e brendshme kundër dëbimit

Neni 13 i Konventës, i kombinuar me nenin 2 dhe 3, kërkon që personi në fjalë të ketë të drejtën e një zgjidhje efektive pezulluese kur ai/ajo pretendon që dëbimi i tij/saj e ekspozon ndaj një rreziku real trajtimi në kundërshtim me nenin 3 të Konventës, ose ndaj një rreziku real për shkeljen e të drejtës për jetën, siç mbrohet nga neni 2 i Konventës.¹⁵⁴ I njëjti parim zbatohet dhe për çështjet që pretendojnë shkelje të nenit 4 të Protokollit Nr. 4.¹⁵⁵

Në të kundërt, një zgjidhje efektive me efekt pezullues nuk kërkohet normalisht kur pretendohet shkelja e një të drejte tjetër të parashikuar në Konventë në kombinim me nenin 13.

-
151. Shih *Eugenia Lazar k. Rumanisë*, Çështja Nr. 32146/05, 16 shkurt 2010, paragrafët 90-91.
  152. Shih *Ciubotaru k. Rumanisë*, Çështja Nr. 33242/05, vendim, datë 10 janar 2012, paragrafi 59; *Stoica k. Rumanisë*, Çështja Nr. 42722/02, 4 mars 2008, paragrafët 105-109; dhe *Chiriță k. Rumanisë*, Çështja Nr. 37147/02, 29 shtator 2009, paragrafi 99.
  153. Shih *Floarea Pop k. Rumanisë*, paragrafi 47; *Csiki k. Rumanisë*, Çështja Nr. 11273/05, 5 korrik 2011.
  154. Shih *De Souza Ribeiro k. Francës*, Çështja Nr. 22689/07, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 13 dhjetor 2012, paragrafi 82.
  155. Shih *Conka k. Belgjikës*, Çështja Nr. 51564/99, vendim, datë 5 shkurt 2012, paragrafët 81-84.

Efektiviteti i zgjidhjes kërkon edhe vëmendje të madhe nga organi kombëtar,¹⁵⁶ shqyrtim të pavarur dhe strikt të një pretendimi sipas të cilit ekzistojnë shkaqe reale për të pasur frikë për një rrezik real për trajtim në kundërshtim me nenin 3,¹⁵⁷ dhe trajtim të shpejtë e të veçantë. Shqyrtimi i ankesave të mbështetura në nenin 2 dhe 3 të Konventës nuk duhet të marrë parasysh as se çfarë ka bërë personi në fjalë për të justifikuar dëbimin, dhe as kërcënimin e sigurisë kombëtare siç perceptohet nga shteti dëbues.¹⁵⁸

Në praktikë, autoritetet nuk duhet t'i bëjnë zgjidhjet jo efektive, dhe, për pasojë, të padisponueshme. Ky do të ishte rasti, për shembull, kur dëbimi bëhet me shpejtësi të panevojshme. Në këtë mënyrë, Gjykata është shprehur në një çështje që përfshin nenin 13 në kombinim me nenin 8 të Konventës, që kohëzgjatja e periudhës nga momenti kur personi i drejtohet Gjykatës deri në ekzekutimin e vendimit për dëbimin ka parandaluar në praktikë çdo shqyrtim të mundshëm të argumenteve të aplikantit dhe, për pasojë, çdo pezullim të mundshëm të largimit të tij.¹⁵⁹ Në të njëjtën mënyrë, Gjykata është shprehur se dëbimi i një aplikanti një ditë pune pas njoftimit të vendimit që rrëzonte kërkesën e tij për azil, në praktikë i kishte mohuar atij mundësinë e apelimit kundër vendimit negativ, megjithëse në teori apelimi ishte i mundur.¹⁶⁰

Për më tepër, Gjykata ka theksuar rëndësinë e garantimit që personat e prekur nga një masë dëbimi të ketë të drejtën e marrjes së informacionit të mjaftueshëm për t'u lejuar atyre të kenë akses efektiv tek procedurat që duhet të ndiqen, ose tek informacioni për t'ju drejtuar organizatave që ofrojnë këshillim ligjor;¹⁶¹ vështirësitë e hasura mund të përkeqësohen nga çështja e gjuhëve nëse nuk ofrohet përkthim gjatë përgatitjes për kërkesën për azil.¹⁶²

Lidhur me procedurat e përshpejtuara për azil, Gjykata ka pranuar se ato mund të lehtësojnë trajtimin e kërkesave qartësisht abuzive ose shprehimisht të papazuara, dhe është shprehur se rishqyrtimi i një kërkesë

---

156. Shih *Shamayev dhe të tjerët k. Gjeorgjisë dhe Rusisë*, Çështja Nr. 36378/02, 12 prill 2005, paragrafi 448.

157. Shih *Jabari k. Turqisë*, Çështja Nr. 40035/98, vendim, datë 11 korrik 2000, paragrafi 50.

158. Shih *Chahal k. Mbretërisë së Madhe*, Çështja Nr. 22414/93, paragrafët 150-151.

159. Shih *De Souza Ribeiro k. Francës* më sipër, paragrafi 95.

160. Shih *Labsi k. Sllovakisë*, Çështja Nr. 33809/08, 15 maj 2012, paragrafi 139.

161. Shih *Hirsi Jamaa dhe të tjerët k. Italisë*, Çështja Nr. 27765/09, 23 shkurt 2012, paragrafi 204; *M.S.S. k. Belgjikës dhe Greqisë*, Çështja Nr. 30696/09, 21 janar 2011, paragrafët 304-309.

162. Shih *I.M. k. Francës*, Çështja Nr. 9152/09, vendim, datë 2 shkurt 2012, paragrafi 145.

për azil me përparësi nuk i mohon një jo nënshtetasi të ndaluar të drejtën për një zgjidhje efektive *per se*, për aq kohë sa kërkesa fillestare ka qenë objekt i shqyrtimit të plotë në kuadrin e procedurës normale të azilkërkimit.¹⁶³ Në rastin kur përdoret procedura e përsheptuar në kërkesën fillestare, jo në kuadrin e rishqyrtimit, kjo mund të shkaktojë papërshtatshmëri për efektivitetin e zgjidhjes së ofruar. Në këtë mënyrë kombinimi i shumë rrethanave¹⁶⁴ në praktikë mund të vërë në pikëpyetje aksesin ndaj këtyre masave, edhe në rast se ato në teori ekzistojnë.

Shembuj të praktikave të mira

- Në Francë, Gjykata e njej plotësisht efektivitetin e një zgjidhje me efekt pezullimin e plotë përpara gjykatave administrative kundër vendimeve për dëbimin në vendin e destinacionit, duke qenë e mendimit se kjo përbën një zgjidhje e cila duhet shteruar tërësisht.¹⁶⁵
- Në Zvicër, të gjithë azilkërkuesit duhet të qëndrojnë aty deri sa të kenë përfunduar procedurat e zyrës federale të migracionit. Vendimi i kësaj zyre mund të apelohej më pas përpara gjykatës federale administrative. Në parim, ky apel ka efekt pezullimi si zgjidhje: gjykata federale administrative mund të pranojë efektin pezullues dhe nuk është e detyruar të respektojë tërheqjen e efektit pezullues nga zyra federale e migracionit.¹⁶⁶
- Në Suedi, çështjet që lidhen me të drejtën e të huajve për t'u futur dhe për të qëndruar në Suedi trajtohen nga tre shkallë gjykimi: nga Bordi i Migracionit, Gjykata e Migracionit dhe Gjykata e Apelit për Migracionin. Aplikantët kërkohet që të përfaqësohen përpara këtyre organeve nga një avokat i caktuar nga Bordi i Migracionit. E gjithë procedura ka efekt pezullues. Pas apelimit, Gjykata e Apelit për Migracionin vendos së pari nëse e lejon apelimin, pra nëse ka arsye të veçanta për trajtimin e çështjes, ose nëse shprehja e Gjykatës së Apelit për Migracionin mund të jetë e rëndësishme për të vendosur precedentin. Në rast se pranohet apelimi, Gjykata e Apelit për Migracionin vendos për themelin e çështjes, ka juridiksion të plotë për shqyrtimin e ligjshmërisë së vendimit të apeluar dhe të themelit të çështjes. Gjykata (e Strasburgut) u shpreh se kjo mënyrë trajtimi përbën zgjidhje efektive.¹⁶⁷ Për më tepër, Bordi i Migracionit mund të vendosë ta rishqyrtojë çështjen kur mund të prezumohet se, bazuar në

163. Shih *Sultani k. Francës*, Çështja Nr. 45223/05, vendim, datë 20 shtator 2007, paragrafët 64-65.

164. Shih *I.M. k. Francës*, paragrafi 142.

165. Shih *H.R. k. Francës*, Çështja Nr. 647809/09, vendim, datë 22 shtator 2011, paragrafi 79; *R.N. k. Francës*, Çështja Nr. 49501/09, vendim, datë 27 nëntor 2011; *Mi. L. k. Francës*, Çështja Nr. 23473/11, vendim, datë 11 shtator 2012, paragrafi 34.

166. Shih *Reza Sharifi k. Zvicrës*, Çështja Nr. 69486/11, vendim, datë 4 dhjetor 2012.

167. Shih *Haji Hussein k. Suedisë*, Çështja Nr. 18452/11, vendim, datë 20 shtator 2011.

rrethana të reja, ka pengesa për zbatimin e urdhrin të dëbimit ose të largimit dhe që këto rrethana nuk mund të përdoren më pare, ose kur i huaja demonstron që ka një arsye të vlefshme pse nuk i ka bërë më pare të ditura këto rrethana. Procedurat e rishqyrtimit janë gjithëpërfshirëse dhe pezulluese. Edhe në këtë rast Gjykata është shprehur se kjo zgjidhje është efektive.¹⁶⁸

D. Mjetet për mosekzekutimin e vendimeve të gjykatave të brendshme

E drejta efektive për të drejtën për t'ju drejtuar gjykatës, e mbrojtur nga neni 6 i Konventës, përfshin të drejtën për zbatimin e një vendimi gjykate pa vonesa të panevojshme. Pra, vonesa e pajustificuar e ekzekutimit të një vendimi përfundimtar të gjykatës përbën shkelje të nenit 6. Ekzekutimi i vonuar në mënyrë të pajustificuar i vendimeve të gjykatave kombëtare mund të çojë po ashtu në shkeljen e të drejtës për gëzim paqësor të pasurisë të parashikuar në nenin 1 të Protokollit nr. 1 të Konventës. Arsyeshmëria e çdo vonese përcaktohet duke marrë parasysh kompleksitetin e procedurave të zbatimit, sjelljen e aplikantit, sjelljen e organeve kompetente, dhe masën dhe natyrën e vendimit të gjykatës.¹⁶⁹

Shkeljet për shkak të mosekzekutimit të vendimeve të brendshme të gjykatave, në veçanti të vendimeve kundër shtetit, janë ndërmjet llojeve më të shpeshta të shkeljeve të konstatuara nga Gjykata. Këto shkelje shpesh shkaktohen nga probleme bazë sistematike ose strukturore.¹⁷⁰ Është detyrim i shtetit që të sigurojë zbatimin e vendimeve përfundimtare kundrejt organeve, subjekteve ose kompanive të zotëruara ose të kontrolluara nga shteti në përputhje me kërkesat e Konventës. Mungesa e fondeve nuk përbën arsye për të justifikuar mosveprimin e shtetit. Shteti është përgjegjës për zbatimin e vendimeve përfundimtare të gjykatave në rast se faktorët që pengojnë ose e bllokojnë zbatimin të plotë dhe në kohë të vendimeve janë nën kontrollin e tij.¹⁷¹

168. Shih *A.I. dhe të tjerët k. Suedisë*, Çështja Nr. 25399/11, vendim, datë 9 tetor 2012.

169. Shih, për shembull, *Yuriy Nikolayevich Ivanov k. Ukrainës*, Çështja Nr. 40450/04, vendim, datë 15 tetor 2009 ("Ivanov"), paragrafët 51-53.

170. Sipas raportit të 5-të vjetor të Komitetit të Ministrave për mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, në vitin 2011 kishte pezull përpara Komitetit të Ministrave çështje ose grupe çështjesh që kishin të bënin me probleme të rëndësishme strukturore dhe komplekse lidhur me mosekzekutimin e vendimeve të gjykatave të brendshme në Azerbajxhan, Bosnjë dhe Hercegovinë, Greqi, Itali, Republikën e Moldavisë, Federatën Ruse, Serbi dhe Ukrainë. Gjatë viteve të fundit Komiteti i Ministrave ka trajtuar probleme të ngjashme dhe në Shqipëri, Kroaci dhe Gjeorgji.

Në raste të tilla, Gjykata konstaton dhe shkelje të së drejtës për zgjidhje efektive bazuar në nenin 13 të Konventës. Vendimet pilote të Gjykatës, ose vendime të tjera në parim që i trajtojnë këto çështje, ofrojnë udhëzime të zgjeruara dhe të besueshme lidhur me karakteristikat themelore të zgjidhjeve efektive për mosekzekutim të vendimeve të gjykatave të brendshme. Udhëzime të mëtejshme mund të gjenden në dokumente të ndryshme të përgatitura në kuadrin e mbikëqyrjes së ekzekutimit të vendimeve nga Komiteti i Ministrave.¹⁷² Duhet të theksohet po ashtu se kjo çështje është e lidhur ngushtë me çështjen e zgjidhjeve efektive për tejzgjatjen e proceseve gjyqësore, për të cilën Komiteti i Ministrave i ka drejtuar më parë një rekomandim shteteve anëtare, shoqëruar dhe me një Udhëzim të praktikave të mira.¹⁷³

i. Zgjidhjet e përshpejtuara

Preferohen zgjidhjet që përshpejtojnë zbatimin e vendimeve. Gjykata, duke krahasuar jurisprudencën e saj lidhur me kohëzgjatjen e procedurave,¹⁷⁴ ka deklaruar që “në parim, çdo mjet i brendshëm për parandalimin e shkeljeve duke siguruar zbatimin në kohë, ka vlerën më të madhe të mundshme”.¹⁷⁵ Megjithatë, shteti nuk mund ta tolerojë situatën

---

171. Shih, për shembull, Ivanov, paragrafi 54.

172. Shih përfundimet e tryezës së rrumbullakët për “Mjetet efektive kundër mosekzekutimit ose ekzekutimit të vonuar të vendimeve të gjykatave të brendshme” (Strasburg, 15-16 mars 2010; doc. CM/Inf/DH(2010)15) dhe përfundimet e tryezës së rrumbullakët për “Moszbatimin e vendimeve të gjykatave të brendshme në shtetet anëtare: masat e përgjithshme për të përmbushur vendimet e gjykatës evropiane” (Strasburg, 21-22 qershor 2007; doc. CM/Inf/DH(2007)33); referenca të tjera shtesë jepen më poshtë.

173. Shih CM/Rec(2010)3.

174. Shih, për shembull, *Scordino k. Italisë (No. 1)*, Çështja Nr. 36813/97, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 29 mars 2006, paragrafi 183: “Zgjidhja më e mirë absolute, ashtu si edhe në shumë sfera të tjera, është parandalimi. Gjykata ... është shprehur në shumë raste që neni 6 paragrafi 1 u ngarkon shteteve palë detyrën e organizimit të sistemeve të tyre gjyqësore në mënyrë të tillë që gjykatat e tyre të mund të plotësojnë ... detyrimin për trajtimin e çështjeve brenda një kohe të arsyeshme. Në rastet kur në këtë aspekt sistemi gjyqësor është deficitar, zgjidhja më efektive është një masë e projektuar për të përshpejtuar procedurat gjyqësore në mënyrë që të parandalojë tejzgjatjen e tyre. Ky mjet ofron një avantazh të pamohueshëm krahasuar me një mjet që jep vetëm dëmshpërblim, pasi ai parandalon konstatimin e shkeljeve të tjera në të ardhmen lidhur me të njëjtat procedime dhe nuk e ndreq shkeljen a posteriori, siç bëjnë mjete dëmshpërblimes i llojit të parashikuar, për shembull, në të drejtën italiane”. Shih po ashtu Rekomandimin CM/Rec(2010)3 të Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare për mjetet efektive për kohëzgjatjen e tepër të proceseve gjyqësore, së bashku me udhëzimin shoqëruar të praktikave të mira.

kur ka mosekzekutim ose vonesë të paarsyeshme në ekzekutimin e vendimeve të gjykatave të brendshme të marra kundër organeve shtetërore, moszbatim i cili e pengon palën fituese në procesin gjyqësor të përdorë mjetet përkatëse. “Barra e përputhshmërisë me këtë aspekt i takon kryesisht organeve shtetërore, të cilat duhet të përdorin të gjitha mjetet që kanë në dispozicion në sistemin e brendshëm juridik për të përshpejtuar zbatimin, duke parandaluar kështu shkeljet e Konventës.”¹⁷⁶

Duke marrë parasysh lidhjen ndërmjet të dyja çështjeve, mund të bëhet një krahasim me Rekomandimin e Këshillit të Ministrave CM/Rec(2010)3 për mjetet efektive për tejzgjatjen e proceseve gjyqësore. Për analogji, si rezultat, shtetet duhet të:

- marrin të gjitha masat e nevojshme për të siguruar ekzekutimin e vendimeve të gjykatave të brendshme brenda një kohe të arsyeshme;
- sigurojnë praninë e mekanizmave për të identifikuar vendimet që rrezikojnë të mos ekzekutohen në kohën e duhur, si dhe shkaqet kryesore për këtë gjë, me synimin e parandalimit të shkeljeve të ngjashme të nenit 6 në të ardhmen;
- pranojnë që kur shkak i mosekzekutimit të vendimeve të gjykatave kombëtare është një problem kryesor sistematik, kërkohen masa për ta trajtuar këtë problem dhe efektet e tij në çështjet individuale;
- sigurojnë që ka mjete për përshpejtimin e ekzekutimit të vendimeve të gjykatave të brendshme që rrezikojnë të bëhen të tejzgjatura, në mënyrë që të parandalojnë situatën e mosekzekutimit të vendimeve.

Mbikëqyrja e ekzekutimit të vendimeve të Gjykatës nga Komiteti i Ministrave ka nxjerrë në pah aspekte të caktuara specifike të cilat mund të duhet të trajtohen për të siguruar efektivitetin e mjeteve të përshpejtuara, të tilla si më poshtë:

- sigurimin e një kuadri të duhur rregullator/legjislativ;¹⁷⁷
- sigurimin e burimeve të mjaftueshme buxhetore për mbulimin e detyrimeve potenciale të shtetit;¹⁷⁸

---

175. Shih, për shembull, *Burdov k. Rusisë (Nr. 2)*, Çështja Nr. 33509/04, vendim, datë 15 janar 2009, paragrafi 98.

176. *Po aty*.

177. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2010)22 lidhur me Bosnjë dhe Herzegovinës, CM/Inf/DH(2006)19rev3 lidhur me Rusinë, CM/Inf/DH(2010)25 lidhur me Serbinë, CM/Inf/DH(2007)30 lidhur me Ukrainën.

178. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2011)36 lidhur me Shqipërinë, CM/Inf/DH(2009)28 lidhur me Gjeorgjinë, CM/Inf/DH(2006)19rev3 lidhur me Rusinë, SG/Inf/DH(2007)30 lidhur me Ukrainën.

- zhvillimin e detyrimit të shtetit për të paguar në rast vonesash, përfshirë dhe masa më shtrënguese;¹⁷⁹
- përcaktimin e detyrimit efektiv të nëpunësve civilë dhe të aktorëve të tjerë për moszbatim;¹⁸⁰
- forcimin e sistemit të përmbarimit,¹⁸¹ sigurimin e efektivitetit të ankesave kushtetuese ose të formave të tjera të zgjidhjeve gjyqësore, kur ato janë të zbatueshme (shih seksionin IV të këtij dokumenti).¹⁸²

Udhëzime të mëtejshme mund të gjenden në tekstet e tjera përkatëse të Komitetit të Ministrave, si dhe të Komisionit Evropian për Efikasitetin e Drejtësisë (CEPEJ).¹⁸³

ii. Zgjidhjet dëmshpërbllyese

Megjithëse preferohet qasja e përsheptuar, Gjykata ka pranuar po ashtu që shtetet mund të përzgjedhin të prezantojnë vetëm një zgjidhje dëmshpërbllyese ose kompensuese, pa e konsideruar këtë zgjidhje si jo efektive. Efektiviteti i kësaj zgjidhjeje varet nga plotësimi i kërkesave të mëposhtme:

- çështja për dëmshpërblimin duhet të trajtohet brenda një kohe të arsyeshme;
- dëmshpërblimi duhet të paguhet menjëherë dhe përgjithësisht jo më vonë se gjashtë muaj nga data kur bëhet i zbatueshëm vendimi që jep dëmshpërblimin;
- rregullat procedurale ku mbështeten çështjet për dëmshpërblim duhet të jenë në përputhje me parimin e procesit të rregullt të garantuar nga neni 6 i Konventës;

---

179. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2006)19rev3 lidhur me Rusinë, CM/Inf/DH(2007)30 lidhur me Ukrainën.

180. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2011)36 lidhur me Shqipërinë, CM/Inf/DH(2009)28 lidhur me Gjeorgjinë, CM/Inf/DH(2006)19rev3 lidhur me Rusinë, CM/Inf/DH(2010)25 lidhur me Serbinë.

181. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2009)28 lidhur me Gjeorgjinë, CM/Inf/DH(2007)30 lidhur me Ukrainën.

182. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2011)36 lidhur me Shqipërinë, CM/Inf/DH(2006)19rev3 lidhur me Rusinë, CM/Inf/DH(2010)25 lidhur me Serbinë.

183. Shih, për shembull, Rekomandimet e Komitetit të Ministrave për shtetet anëtare Rec(2003)16 për ekzekutimin e vendimeve administrative dhe gjyqësore në fushën e të drejtës administrative dhe Rec(2003)17 për zbatimin, dhe Udhëzimet e CEPEJ-it për zbatim më të mirë të Rekomandimit ekzistues të Këshillit të Evropës për zbatimin (doc. CEPEJ(2009)11REV2).

- rregullat për kostot ligjore nuk duhet t'i ngarkojnë një barrë të tepërt palëve kur veprimi i tyre është i justifikuar;
- niveli i dëmshpërblimit nuk duhet të jetë i paarsyeshëm krahasuar me vendimet e marra nga gjykata në çështje të ngjashme.¹⁸⁴

Ekziston një prezumim i fortë, por i debatueshëm, që procedurat tejet të zgjatura çojnë në dëm jomaterial. Ky prezumim është posaçërisht i fortë në rastin e vonesës së tejzgjatur për zbatimin nga shteti të një vendimi të marrë kundër tij.¹⁸⁵

Komiteti i Ministrave, lidhur me mbikëqyrjen e ekzekutimit të vendimeve të gjykatave, ka nënvizuar aspekte të caktuara që mund të duhet të trajtohen më tej për të siguruar efektivitetin edhe zgjidhjet kompensuese ose dëmshpërblyese, veçanërisht duke theksuar nevojën për indeksim automatik të interesit të munguar për pagesat e vonuara.¹⁸⁶

Mund të theksohet që Gjykata i lë një prag të gjerë vlerësimi shtetit për të organizuar një mjet të brendshëm dëmshpërblyes “në një mënyrë që është në përputhje me sistemin e vet juridik dhe në përputhje me standardet e jetesës së shtetit në fjalë”.¹⁸⁷ Në këtë kuadër, Gjykata ka pranuar se, në lidhje me mjetet efektive të dëmshpërblimit të brendshëm për kohëzgjatjen e procedurave, “do të jetë ... më e lehtë për gjykatat e brendshme t'u referohen shumave të dhëna nga vendimet e gjykatave kombëtare për lloje të tjera demi ... dhe të mbështeten në bindjen e tyre të brendshme, dhe në rast se kjo gjë çon në dëmshpërblime që janë më të vogla se dëmshpërblimet e fiksuara nga Gjykata në çështje të ngjashme”.¹⁸⁸

Shembuj të praktikave të mira

■ Në Serbi, në vitin 2012, Gjykata Kushtetuese, e solli jurisprudencën e saj në përputhshmëri me Gjykatën e Strasburgut lidhur me urdhërimin e shtetit për të paguar nga fondet e veta shumat e përcaktuara në vendimet përfundimtare kundër një kompanie sociale që po i nënshtrohej proceseve të falimentit. Si rezultat, Gjykata (e Strasburgut) u shpreh se apelimi në Gjykatën Kushtetuese përbënte zgjidhje efektive në raste të tilla, pasi më parë kishte konstatuar ndryshe.¹⁸⁹

184. Shih Ivanov, paragrafi 99.

185. *Po aty*, paragrafi 100.

186. Shih, për shembull, doc. CM/Inf/DH(2009)28 lidhur me Gjeorgjinë, CM/Inf/DH(2006)19rev3 lidhur me Rusinë, CM/Inf/DH(2007)30 lidhur me Ukrainën.

187. Shih Ivanov, paragrafi 99.

188. Shih, për shembull, *Apicella k. Italisë*, Çështja Nr. 64890/01, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 29 mars 2006, paragrafi 78.

189. Shih *Marinković k. Serbisë*, Çështja Nr. 5353/11, vendim, datë 29 janar 2013, paragrafi 59.

IV. Zgjidhjet e brendshme të përgjithshme

Në kuadrin e nenit 13 të Konventës, një zgjidhje e përgjithshme është zgjidhja që ka si synim të kompensojë një shkelje të një të drejte ose një lirie të Konventës nga një organ publik, pa u kufizuar për zbatimin e saj në asnjë kontekst të caktuar faktik ose ligjor. Megjithëse neni 13 i detyron shtetet të ofrojnë një zgjidhje efektive për “çdokënd” të cilit i janë shkelur të drejtat dhe liritë, ai nuk u kërkon shteteve të ofrojnë një zgjidhje efektive të përgjithshme si të tillë.

Parimet e përgjithshme që aplikohen për të përcaktuar nëse zgjidhjet e brendshme janë efektive apo jo parë nga perspektiva e nenit 13 aplikohen dhe për efektivitetin e zgjidhjeve të përgjithshme.¹⁹⁰ Në terma më të gjerë, kjo do të thotë që zgjidhjet e përgjithshme duhet të jenë efektive, të mjaftueshme dhe të aksesueshme (shih për më shumë seksionin II më sipër).

Duket e mundshme të bëhet dallimi ndërmjet dy kategorive të gjera të zgjidhjeve të brendshme të përgjithshme: nga njëra anë, e mundësisë së individëve në shtete të ndryshme për t'u mbështetur në dispozitat e Konventës përpara çdo gjyqtari gjatë procesit; dhe, nga ana tjetër, e çështjeve që mund t'i çohen Gjykatave Kushtetuese.

Një formë e zgjidhjes së përgjithshme mund të shihet tek fakti që Konventa mund të përdoret si burim i të drejtës së zbatueshme përpara shumë ose madje dhe përpara të gjitha gjykatave ose tribunaleve për zgjidhjen e çështjes.¹⁹¹ Ky lloj sistemi lejon që pretendimet për shkelje të të drejtave të Konventës të zgjidhen në një fazë të hershme të procedurave, mundësisht pa

---

190. Shih, për shembull, *Sürmeli k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 75529/01, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 8 qershor 2006, paragrafët 97-101.

191. Mjetet e këtij lloji ekzistojnë, për shembull, në Austri (për shkak të statusit kushtetues të Konventës në Austri, organet dhe gjykatat austriake duhet të marrin parasysh Konventën dhe jurisprudencën e Gjykatës gjatë punës së tyre), Irlandë (Akti i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut 2003, seksioni 3; kjo zgjidhje, përpara gjykatave të rrethit dhe gjykatës së lartë, është e disponueshme kur nuk është e disponueshme asnjë zgjidhje tjetër, dhe në këtë masë mund të konsiderohet subsidiare), Holandë (neni 6:162 i Kodit Civil), Norvegji (Akti për forcimin e pozicionit të të drejtave të njeriut në ligjin norvegjeze të 1999-ës, seksioni 3), Mbretëria e Bashkuar (Akti i të Drejtave të Njeriut 1998, seksioni 8).

nevojën e apelimit në gjykata më të larta lidhur me zbatimin e të drejtës së Konventës, ndërsa mbeten objekt rishqyrtimi, në rastet kur është e nevojshme, nga gjykatat e brendshme të shkallëve më të larta.

Mund të nënvizohet që edhe disa zgjidhje të brendshme me bazë kushtetuese ose legislative, për të cilat Gjykata është shprehur se nuk janë efektive, ose për të cilat ajo nuk ka pasur ende mundësi të shprehet, mund të jenë në gjendje të zgjidhin pretendimet për shkelje.

A. Ankesat kushtetuese

Në shumë shtete anëtare, është e mundur që t'i drejtohesh gjykatës kombëtare kushtetuese për zgjidhje të një pretendimi për shkelje të një të drejte të mbrojtur nga kushtetuta kombëtare.¹⁹² Plus ofrimit të nivelit më të lartë të rekursit për gjykimin e një çështje, kjo formë zgjidhje e përgjithshme mund të ndihmojë në sigurimin e përputhshmërisë ose zhvillimit të interpretimit dhe aplikimit të të drejtave të mbrojtura në nivelin kombëtar, duke çuar në rezultatin e përgjithshëm të zgjerimit të mbrojtjes. Nëpërmjet vendimeve të saj për çështje individuale të cilat më pas janë objekt dërgimi në Gjykatën e Strasburgut, gjykata kushtetuese mund të angazhohet në mënyrë të drejtpërdrejtë në dialogun gjyqësor ndërmjet nivelit kombëtar dhe nivelit evropian. Këto dy aspekte, pra, ofrimi i zgjidhjeve dhe shqyrtimi gjyqësor në nivelin më të lartë për shqyrtimin e çështjeve që pretendojnë shkelje të të drejtave të Konventës, kontribuojnë për funksionimin efektiv të parimit të subsidiaritetit brenda sistemit të përgjithshëm të Konventës.

Zgjidhjet e përgjithshme mund të luajnë po ashtu rol të rëndësishëm në ofrimin e zgjidhjeve efektive në situata kur nuk ekzistojnë zgjidhje specifike, në mënyrë që të përmbushet kërkesa e nenit 13 të Konventës për ofrimin e një mjeti efektiv për “çdokënd të cilit i janë shkelur të drejtat dhe liritë ...”. Për shembull, disa shtete anëtare kanë në fuqi mundësinë e hapjes së çështjeve kushtetuese si zgjidhje të brendshme për pretendimet

---

192. Si, për shembull, në Bosnjë-Hercegovinë, Kroaci, Republikën Çeke, Gjermani, Letoni, Serbi, Republikën Sllovaqe, Slloveni, Spanjë dhe Turqi. (Studim krahasimor i kryer nga Komisioni Evropian për Demokracinë përmes Ligjit (Komisioni i Venecias) në vitin 2008 u shpreh se “ankesat kushtetuese dhe zgjidhjet e ngjashme kushtetuese” ekzistojnë në Shqipëri, Andora, Austri (“pjesërisht”), Azerbajxhan, Kroaci, Republikën Çeke, Qipro, “Ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë”, Gjeorgji, Gjermani, Hungari, Lihtenshtejn, Malin e Zi (“vetëm në çështje administrative”), Maltë, Poloni, Federatën Ruse, Sllovakia, Slloveni, Spanjë, Zvicër dhe Ukrainë: Shih doc. CDL-JU(2008)026, 7 nëntor 2008.)

për shkelje të së drejtës së gjykimit brenda një kohe të arsyeshme (neni 6(1) i Konventës), si përjashtim të rregullit të përgjithshëm të zbatueshëm për shterim të mjeteve të tjera.

Pra, kushtetutat e disa shteteve anëtare parashikojnë një formë të procedurës (ose apelimit) së ankimit kushtetues, nëpërmjet së cilit një individ, madje në disa raste dhe personat juridikë,¹⁹³ mund të ankimojnë përpara gjykatës kombëtare kushtetuese një veprim ose mosveprim të organit publik, i cili ka shkaktuar shkeljen e të drejtave të tyre të mbrojtura nga Kushtetuta. Këto zgjidhje njihen si efektive në kuptimin e nenit 13 të Konventës kur të drejtat e mbrojtura nga Kushtetuta përfshijnë shprehimisht ose korrespondojnë në thelb me të drejtat e Konventës.¹⁹⁴ Gjykata ka deklaruar se “lidhur me sistemet ligjore që ofrojnë mbrojtje kushtetuese për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut ... i takon personit të dëmtuar të testojë shtrirjen/masën e kësaj mbrojtjeje”.¹⁹⁵

Kufizimet në objektin ligjor të kësaj zgjidhjeje mund ta bëjnë zgjidhjen jo efektive mbështetur në nenin 13 të Konventës. Për shembull, Gjykata ka konstatuar se rishqyrtimi i ankesave të një individi nga gjykata kushtetuese përbënte zgjidhje jo efektive kur shkelja e pretenduar nuk shkactohej si rezultat i pakushtetutshmërisë së dispozitës së zbatueshme ligjore (një çështje që ishte brenda juridiksionit të gjykatës kushtetuese), por si rezultat i aplikimit ose interpretimit të gabuar të një dispozite përmbajtja e së cilës nuk ishte jo kushtetuese (që ishte jashtë saj).¹⁹⁶ Po ashtu, një ankesë kushtetuese mund të jetë zgjidhje jo efektive bazuar në nenin 35 të Konventës, kur ajo lidhet vetëm me dispozitat legjislativë, jo me vendimet e gjykatave të zakonshme, në rastet kur një ankesë lidhet me gjykatat e zakonshme.¹⁹⁷

---

193. Si në, për shembull, Austri, Bosnjë-Hercegovinë, Republikën Çeke, Letoni, Federatën Rude, Sllovakia, Slloveni dhe Turqi.

194. Në çështjen *Apostol k. Gjeorgjisë* (Çështja Nr. 40765/02, vendim, datë 28 nëntor 2006), Gjykata vërejti se njëra nga dispozitat përkatëse kombëtare kushtetuese “përcaktonte garantitë kundër moszbatimit të vendimeve të detyrueshme, të cilat janë të paktën larg të krahueshme me ato që janë zhvilluar nga jurisprudenca e Gjykatës” (shtuar shkrimi me të pjerrët; paragrafi 38).

195. Shih, për shembull, *Vinčić dhe të tjerët k. Serbisë*, Çështja Nr. 44698/06, vendim, datë 1 dhjetor 2009, paragrafi 51.

196. Shih *Savics k. Letonisë*, Çështja Nr. 17892/03, vendim, datë 27 nëntor 2012, paragrafët 113-115; po ashtu *Dorota Szott-Medynska k. Polonisë*, Çështja Nr. 47414/99, vendim për pranueshmërinë, datë 9 tetor 2003.

197. Shih, për shembull, *Rolim Comercial, S.A. k. Portugalisë*, Çështja Nr. 16153/09, vendim, datë 16 prill 2013.

Ankesat kushtetuese janë përgjithësisht subsidiare: para se të ngrihet një çështje kushtetuese, aplikanti duhet të ketë shteruar më parë zgjidhjet e aksesueshme dhe efektive që janë në dispozicion të gjykatave të zakonshme. Mund të ketë përjashtime nga ky rregull, për shembull, kur zbatimi i tij shkakton dëm të rëndë dhe të pariparueshëm për aplikantin,¹⁹⁸ në rastet e llojeve të veçanta të çështjeve, të tilla si tejkëmbja e procedurave gjyqësore përpara gjykatave të zakonshme.¹⁹⁹

Megjithatë, mënyra në të cilën zbatohet parimi i subsidiaritetit mund të ndërhyjë në efektivitetin e ankimit kushtetues të parashikuar në nenin 13 të Konventës. Për shembull, Gjykata ka vendosur që një kërkesë e brendshme për të shteruar një zgjidhje që përbëhet nga apelimi shtesë tek Kryetari i Gjykatës së Lartë, në rastet kur kjo zgjidhje më parë ka qenë jo efektive, përbën pengesë për aksesin në ankimimin kushtetues.²⁰⁰ Në një tjetër çështje, Gjykata ka vendosur që një kërkesë e brendshme që kufizon objektin e ankimit kushtetues në çështjet e ligjshmërisë të diskutuara përpara Gjykatës së Lartë (në çështjen në fjalë, pranueshmëria për shkaqe statutare “ka çuar në pengimin real të shqyrtimit të pretendimeve substanciale të aplikantit” nga gjykata kushtetuese)²⁰¹ nuk përbën mjet efektiv. Në rastet kur gjykata kushtetuese ka të drejtë ta pranojë një ankesë me kusht që e drejta “të jetë shkelur më së tepërmi” dhe ku ajo ka “pasoja të rënda dhe të pariparueshme për aplikantin, kur ka mungesë të jurisprudencës lidhur me mënyrën e interpretimit dhe aplikimit të jurisprudencës, ankimimi kushtetues “[nuk mund] të konsiderohet si mjaftueshmërisht i sigurt si zgjidhje efektive për çështjen e aplikantit”.²⁰²

Në përgjithësi, në mënyrë që të konsiderohet zgjidhje efektive, një ankesë kushtetuese duhet të jetë drejtpërdrejt e aksesueshme për individët. Për pasojë, Gjykata ka refuzuar ta konsiderojë si zgjidhje efektive, për shembull, zgjidhjen përjashtimore kushtetuese të disponueshme në Itali për aq kohë sa gjykatës kushtetuese mund t'i drejtohet vetëm gjyqtari, ose

---

198. Ekziston një përjashtim i këtij lloji të gjerë, për shembull, në Azerbajxhan, Gjermani, Letoni, Slloveni.

199. Si në, për shembull, Kroaci, Serbi.

200. Shih *Ismayilov k. Azerbajxhanit*, Çështja Nr. 4439/04, vendim, datë 17 janar 2008, paragrafët 39-40.

201. *Zborovsky k. Sllovakisë*, Çështja Nr. 14325/08, vendim, datë 23 tetor 2012, paragrafët 51-54.

202. Shih *Horvat k. Kroacisë*, Çështja Nr. 51585/99, vendim, datë 26 korrik 2001, paragrafët 41-44. (Shënim: ligji kroat ka ndryshuar më pas dhe lejon ankesat kushtetuese pa shterimin e mëparshëm të mjeteve të tjera në rastin e tejkëmbjes së procesit gjyqësor, pavarësisht nga fakti se sa e rëndë është shkelja ose pasojat e saj. Shih *Slaviček k. Kroacisë*, Çështja Nr. 20862/02, vendim pranueshmërie, datë 4 korrik 2002).

ex officio, ose me kërkesën e njëres nga palët: “në sistemin ligjor italian, një individ nuk ka të drejtë të aplikojë drejtpërdrejt në Gjykatën Kushtetuese për rishikim të kushtetutshmërisë së një ligji”. Vetëm gjykata që gjykon themelin e çështjes ka të drejtë t’ia referojë çështjen gjykatës kushtetuese, ose me mocionin e vet, ose me kërkesë të një pale. Për pasojë, ky lloj aplikimi nuk mund të përbëjë zgjidhje, shterimi i së cilës kërkohet mbështetur në nenin 35 të Konventës”.²⁰³

Është shumë e rëndësishme që zgjidhja përpara gjykatës kushtetuese të garantojë vendimmarrjen efektive. Në rastet kur gjykata e ka të pamundur të arrijë në marrjen e një vendimi, qoftë për mungesë të garancive kundër një bllokimi, ose të dështimit të tyre, pasoja është “[kufizimi] i thelbit të së drejtës për t’ju drejtuar gjykatës ... [dhe mohimi] i të drejtës efektive të aplikantit për të vendosur përfundimisht për apelimin kushtetues”.²⁰⁴

Në mënyrë që procedura e ankimimit kushtetues të përbëjë zgjidhje efektive në kuptimin e nenit 13 të Konventës, ajo duhet të japë edhe dëmshpërblim efektiv për shkeljen. Për pasojë, gjykata kushtetuese mund të jetë e pajisur me një sërë kompetencash. Ato shpesh përfshijnë dhe deklarimin e pranisë së shkeljes;²⁰⁵ prishjen e vendimit, masës ose aktit të kundërshtuar;²⁰⁶ në rastet kur shkelje është shkaktuar nga një mosveprim, urdhërimin e organit përkatës të marrë masën e nevojshme;²⁰⁷ rikthimin e çështjes tek organi përkatës për procedim të mëtejshëm, mbështetur në gjetjet e gjykatës kushtetuese;²⁰⁸ urdhërimin e pagimit të kompensimit;²⁰⁹ dhe/ose urdhërimin e *restitutio in integrum*.²¹⁰

---

203. Shih *Immobiliare Saffi k. Italisë*, Çështja Nr. 22774/93, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 28 korrik 1999, paragrafi 42. Shih po ashtu, për shembull, *I.R.S. k. Turqisë*, Çështja Nr. 26338/95, 28 janar 2003.

204. Shih *Marini k. Shqipërisë*, Çështja Nr. 3738/02, vendim, datë 18 dhjetor 2007, paragrafët 119-123.

205. Si në, për shembull, Shqipëri, Andorra, Armeni, Austri, Belgjikë, Bosnjë-Hercegovinë, Republikën Çeke, Gjermani, Letoni, Federatën Ruse, Serbi, Republikën Sllovaqe dhe Sloveni.

206. Si në, për shembull, Shqipëri, Andorra, Armeni, Austri, Belgjikë, Republikën Çeke, Gjermani, Serbi, Republikën Sllovaqe dhe Sloveni.

207. Si në, për shembull, Shqipëri, Republikën Çeke, Serbi, Republikën Sllovaqe.

208. Si në, për shembull, Shqipëri, Bosnjë-Hercegovinë, Republikën Çeke, Gjermani, Republikën Sllovaqe dhe Sloveni.

209. Si në, për shembull, Austri, Bosnjë-Hercegovinë, dhe Republikën Sllovaqe.

210. Si në, për shembull, Republikën Sllovaqe.

Këto kompetenca duhet të ekzistojnë jo vetëm në teori, por duhet të jenë efektive në praktikë. Për shembull, një urdhër i Gjykatës Kushtetuese për përshpejtim të procedurave duhet të ketë efekt parandalues mbi shkeljen e të drejtës për gjykim brenda një kohe të arsyeshme duke shkurtuar në fakt procedurat.²¹¹

Për shembull, për një çështje të lidhur me tejzgjatjen e gjykimit, Gjykata Kushtetuese ka kompetencë jo vetëm të deklarojë shkeljen, por edhe që të urdhërojë marrjen e masave të nevojshme, abstenimin e shkeljeve të mëtejshme dhe dhënien e dëmshpërblimit të përshtatshëm financiar, të cilat do të përbënin “zgjidhje efektive në kuptimin që ajo (gjykata) është e aftë si të ndërpresë vijimësinë e shkeljes së pretenduar të së drejtës ... dhe të japë dëmshpërblim të përshtatshëm për çdo shkelje që ka ndodhur”.²¹² Në anën tjetër, kur kompetencat e gjykatës kushtetuese janë të kufizuara në deklarimin e pakushtetueshmërisë dhe në dërgimin e një kërkesë për gjykatën përkatëse për përshpejtim ose përfundim të gjykimit, pa pasur mundësinë e urdhërimit të masave specifike përshpejtuese, ose pa mundur të japë dëmshpërblim, dhe kur ndikimi i vërtetë i kërkesës për procedurat pasuese është i pasigurt, ankimi kushtetues mund të jetë jo efektiv.²¹³

Megjithatë, kjo nuk do të thotë që kur gjykata kushtetuese ka të drejtë vetëm të konstatojë shkeljen dhe të anulojë aktin e kundërshtuar procedura e ankimimit kushtetues është në mënyrë të pashmangshme zgjidhje jo efektive në kuptimin e nenit 13 të Konventës. Qasja me “dy hapa”, nëpërmjet së cilës ankimesi mund të kërkojë rihapjen ose rishqyrtimin e procedurës së çështjes përpara një gjykatë më të ulët, në përputhje me parimet e parashikuara në vendimin e gjykatës kushtetuese që ka konstatuar shkeljen, mund të përbëjë zgjidhje efektive.²¹⁴ “Shumatorja” e zgjidhjeve të parashikuara në të drejtën e brendshme mund të çojë në zgjidhje efektive, si, për shembull, në republikën sllovaqe kur individëve mund t’u kërkohej të bëjnë ankimim kushtetues, dhe të

---

211. Shih, për shembull, *Vičanová k. Sllovakisë*, Çështja Nr. 3305/04, vendim, datë 18 dhjetor 2007.

212. Shih *Andrasik dhe të tjerët k. Sllovakisë*, Çështja Nr. 57984/00 dhe të tjerët, vendim pranueshmërie, datë 22 tetor 2002.

213. Shih *Sürmeli k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 75529/01, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 8 qershor 2006, paragrafët 105-108; *Hartman k. Republikës Çeke*, Çështja Nr. 53341/99, vendim, datë 10 korrik 2003.

214. Shih *Dorota Szott-Medynska k. Polonisë*, Çështja Nr. 47414/99, vendim pranueshmërie, datë 9 tetor 2003.

bëjnë më pas një kërkesë për dëmshpërblim mbështetur në aktin “Për përgjegjësinë për dëmet e shkaktuara në kuadrin e ushtrimit të një funksioni publik.”²¹⁵

Kërkesa që gjykata kushtetuese të jetë në gjendje të urdhërojë dëmshpërblim të përshtatshëm individual reflektohet dhe në dallimin ndërmjet ankesave “abstrakte” kushtetuese dhe ankesave “specifike” kushtetuese. Ankesa “abstrakte” nuk lejon, për shembull, që një individ të kundërshtojë vendimet e marra nga gjykatat ose organet publike që kanë ndikim të drejtpërdrejtë tek rrethanat e tyre të posaçme,²¹⁶ ose që e lejojnë gjykatën kushtetuese të rishqyrtojë vetëm kushtetutshmërinë e ligjeve në përgjithësi, dhe jo ta lejojnë atë të rrezojë ose të modifikojë masa specifike të marra kundër një individi nga shteti.²¹⁷ Ankesa “specifike” e bën të mundur ndreqjen e shkeljeve të të drejtave dhe të lirive të shkaktuara nga organet ose zyrtarët, ose, kur shkelja e një të drejte të garantuar nga Kushtetuta është rezultat i një ndërhyrje, jo i një vendimi, ndalimin e organit nga vijimi i ushtrimit të shkeljes së të drejtës dhe urdhërimin e tij që të kthejë gjendjen përpara shkeljes, në qoftë se kjo gjë është e mundur.²¹⁸ Një ankesë e tillë kushtetuese, bën të mundur dhe korrigjimin e shkeljeve që vijnë menjëherë dhe drejtpërdrejt si rezultat i një veprimi ose mosveprimi të një organi gjyqësor, pavarësisht nga fakti nëse ai ka çuar në procedime apo jo; shfuqizimi i të drejtës antikushtetuese çon në anulimin e të gjitha vendimeve përfundimtare të marra nga gjykatat ose nga organet publike mbështetur në këtë të drejtë.²¹⁹

Shembulli i praktikave të mira

■ “E drejta për kërkesë individuale përpara gjykatës kushtetuese” është prezantuar nga sistemi ligjor turk pas ndryshimeve kushtetuese të shtatorit të vitit 2010. Gjykata kushtetuese ka filluar të marrë çështje të mbështetura në këtë dispozitë që prej 23 shtatorit të vitit 2012. Gjykata ka konstatuar se

215. Shih *Omasta k. Republikës Sllovaqe*, Çështja Nr. 40221/98, vendim, datë 10 dhjetor 2002.

216. Shih, për shembull, *Apostol k. Gjeorgjisë*, op. cit., paragrafi 40.

217. Shih, për shembull, *Vén k. Hungarisë*, Çështja Nr. 21495/93, Vendim i Komisionit, datë 30 qershor 1993.

218. Shih, për shembull, *Hartman k. Republikës Çeke*, Çështja Nr. 53341/99, vendim, datë 10 korrik 2003, paragrafi 49; *Sürmeli k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 75529/01, Vendim i Dhomës së Madhe, datë 8 qershor 2006, paragrafi 62.

219. Shih, për shembull, *Riera Blume dhe të tjerët k. Spanjës*, Çështja Nr. 37680/97, vendim pranueshmërie, datë 9 mars 1999; *Voggenreiter k. Gjermanisë*, Çështja Nr. 47169/99, vendim, datë 8 janar 2004, paragrafi 23.

nuk ka arsye që të thotë që kjo zgjidhje, në parim, nuk ofron mundësinë e dëmshpërblimit të përshtatshëm për ankesat që bëhen mbështetur në Konventë.²²⁰

B. Atakimi i drejtpërdrejtë i dispozitave të Konventës gjatë procedurës së zgjidhjes së zakonshme

Në sistemet juridike ku Konventa ka statusin e të drejtës së brendshme, ajo është drejtpërdrejtë e zbatueshme nga disa ose nga të gjitha gjykatat në kuadrin e procedimeve të tyre të zakonshme ligjore. Kjo gjë u lejon personave që atakojnë shkeljen e të drejtave të Konventës nga veprimi ose mosveprimi i një organi publik të kërkojnë zgjidhje përpara çdo gjykate ose tribunali të brendshëm që ka juridiksion për trajtimin e çështjes. Ky do të ishte rasti, për shembull, në sistemet ligjore moniste, në të cilat dispozitat e traktateve dhe rezolutave nga organizatat e së drejtës ndërkombëtare, të cilat mund të jetë të detyrueshme për të gjithë personat për shkak të substancës së tyre, bëhen të detyrueshme pas botimit. Në disa shtete palë, Konventa ka epërsi dhe mbi legjisacionin kombëtar. Në këtë lloj sistemi, dispozitat vetëekzekutuese të traktatit, të tilla si të drejtat e Konventës, janë menjëherë të zbatueshme nga gjykatat.

Proceduarat e tilla realizohen mbështetur në rregullat standarde procedurale. Gjykata ose tribunali përkatës mund të jetë në gjendje të marrë çdo vendim brenda kompetencave të tij për të kompensuar një shkelje, e cila mund ose mund të mos përfshijë vendimin për dhënie dëmshpërbimi;²²¹ nga ana tjetër, gjykata ose tribunali mund të jetë e kufizuara në dhënien e dëmshpërblimit.²²² Për aq kohë sa gjykata ose tribunali përkatës nuk e kanë të drejtën e shfuqizimit të një ligji, konstatimet e tyre që shkelja ka ardhur si shkak i një papërputhshmërie bazë ndërmjet ligjit dhe një të drejte të mbrojtur, nuk do të kenë pasoja të menjëhershme për zbatueshmërinë e këtij ligji. Megjithatë, gjykata ose tribunali përkatës, mund të jetë në gjende të deklarojë që ligji në fjalë nuk është në përputhje me të drejtën e mbrojtur; kjo kompetencë zakonisht është e kufizuar për gjykatat në të larta.²²³

Sa për ilustrim, në Norvegji, Konventa është bërë pjesë e së drejtës së brendshme nëpërmjet aktit “Për forcimin e pozicionit të të drejtave të njeriut në ligjin norvegjez, datë 21 maj 1999” (Akti për të Drejtat e

220. Shih, për shembull, *Hasan Uzun k. Turqisë*, Çështja Nr. 10755/13, vendim pranueshmërie, datë 30 prill 2013.

221. Si në, për shembull, Mbretërinë e Bashkuar.

222. Si në, për shembull, Irlandë.

223. Si në, për shembull, Irlandë, Mbretërinë e Bashkuar.

Njeriut). Mbështetur në Seksionin 3 të këtij akti, dispozitat e konventave të lidhura me të drejtat e njeriut kanë epërsi në rastin e një konflikti me dispozitat e legjislacionit kombëtar. Dispozitat e Konventës janë drejtpërdrejti të zbatueshme dhe mund të atakohen drejtpërdrejti në gjykatat norvegjeze. Gjykata mund të shqyrtojë nëse një dispozitë e legjislacionit kombëtar është në kundërshtim me një dispozitë të Konventës për të Drejtave të Njeriut në një çështje përpara saj, por nuk ka kompetencë të deklarojë që një dispozitë e legjislacionit të brendshëm është në papërputhshmëri në përgjithësi me dispozitat për të drejtat e njeriut. Po ashtu, mbështetur në nenin 152 § 4 të Kushtetutës së Sllovakisë, interpretimi dhe aplikimi i ligjeve kushtetuese, i ligjeve dhe i rregulloreve të tjera ligjore përgjithësisht të detyrueshme, duhet të jetë në përputhje me Kushtetutën; dhe mbështetur në nenin 154 (c) § 1, traktatet përkatëse ndërkombëtare, përfshirë dhe Konventën, kanë epërsi mbi ligjet nëse ato mbulojnë më shumë të drejtat dhe liritë kushtetuese. Efekti i kombinuar i këtyre dispozitave mbi organet e brendshme gjatë zbatimit të ligjit prej tyre është që Konventa dhe jurisprudenca përkatëse e gjykatës përbëjnë udhëzime interpretuese të detyrueshme lidhur me interpretimin dhe rregullimin ligjor të të drejtave dhe lirive themelore të mishëruara në seksionin e dytë të Kushtetutës, duke krijuar kështu një kuadër që nuk mund të tejkalohet në raste specifike nga këto organe (shih I. ÛS 67/03).

Shembuj të praktikave të mira

■ Në Francë, Konventa ka statusin e ligjit më të lartë, në përputhje me nenin 55 të Kushtetutës së datës 4 tetor 1958, e cila parashikon që “traktatet ose marrëveshjet e ratifikuara ose të miratuara, pas botimit, kanë epërsi mbi aktet e Parlamentit lidhur me fushën e aplikimit të marrëveshjeve ose të traktateve”. Çdo individ mund t’i atakojë të drejtat dhe liritë e parashikuara në Konventë përpara gjykatave të brendshme të zakonshme; këto të drejta dhe liri kanë efekt të drejtpërdrejtë. Si rezultat, pretendimet për shkeljen e dispozitave të Konventës ngrihen nga individë i prekur përpara gjykatave të brendshme, në mënyrë që t’u lejohet këtyre të fundit të parandalojnë, ose, në rast se është e nevojshme, të korrigjojnë shkeljen e pretenduar. Aplikantit i kërkohet që t’ia paraqesë ankesat lidhur me shkeljet e Konventës një gjyqtari të brendshëm. Në rast se nuk ndodh kjo gjë, Gjykata e konsideron çështjen të papranueshme për shkak të mosshërimit të mjeteve të brendshme efektive.²²⁴ Ky mekanizëm parashikon një zgjidhje të gjerë për individët, e aftë për t’u ushtruar në

224. Shih, për shembull, *Segame SA k. Francës*, Çështja Nr. 4837/06, vendim, datë 7 qershor 2012, paragrafët 68 dhe 71; *A.S.P.A.S.& Lasgrezas k. Francës*, Çështja Nr. 29953/08, vendim, datë 22 shtator 2011, paragrafi 59.

kuadrin e çdo procesi gjyqësor. Një sistem i ngjashëm ekziston, për shembull, dhe në Austri, për shkak të hierarkisë së Konventës në të njëjtin nivel me kushtetutën.²²⁵

Në Suedi, Gjykata Kushtetuese ka zhvilluar një praktikë sipas të cilës për shkelje të Konventës mund të jepen dëmshpërblime. Pretendimet për dëme të shkaktuara nga shkeljet e Konventës mund t'i drejtohen kancelarit të drejtësisë. Një aplikant që ka bërë padi për dëme përpara kancelarit të drejtësisë, mund ta ngrejë këtë padi dhe përpara gjykatave të zakonshme në rast se nuk është i kënaqur me vendimin e kancelarit të drejtësisë. Po ashtu, është e mundur që çështja për dëmin e shkaktuar t'i dërgohet drejtpërdrejt dhe gjykatave të zakonshme pa shkuar më parë tek kancelari i drejtësisë. Gjykata ka konstatuar se praktika e Gjykatës së Lartë, së bashku me praktikën e kancelarit të drejtësisë, duhet të konsiderohet si mjaftueshmërisht e sigurt për të konstatuar se tani ekziston një zgjidhje e aksesueshme dhe efektive në Suedi, e cila është e aftë të ofrojë korrigjim për shkeljet e Konventës. Si rezultat, aplikantët potencialë priten që t'i ngrenë çështjet në gjykatat e brendshme për të kërkuar dëmshpërblim për pretendimet për shkelje të Gjykatës përpara se t'i drejtohen Gjykatës së Strasburgut.²²⁶

---

225. Shih *Tauernfleisch Vertriebs GmbH et al. k. Autrisë dhe 21 aplikantë të tjerë*, Çështja Nr. 36855/06, vendim, datë 12 mars 2013, paragrafët 8, 9, 23 dhe 24.

226. Shih *Eriksson k. Suedisë*, Çështja Nr. 60437/08, vendim, datë 12 prill 2012, §52, cf. po ashtu *Berg k. Suedisë*, Çështja Nr. 26427/06, vendim, datë 29 nëntor 2011 dhe *Eskilsson k. Suedisë*, Çështja Nr. 14628/08, vendim, datë 24 janar 2012.

V. Trajtimi i Konventës nga gjykatat dhe tribunalet kombëtare

Çdo palë e lartë kontraktuese, sipas nenit 1, është e detyruar t'i sigurojë të drejtat e Konventës çdo personi brenda juridiksionit të saj dhe, sipas nenit 46, është e detyruar të zbatojë vendimet përfundimtare të Gjykatës për çështjet në të cilat ajo është palë. Përderisa Gjykata inkurajohet të jetë konsistente në interpretimin e Konventës,²²⁷ është e këshillueshme për të gjitha degët e shtetit, përfshirë dhe gjykatat dhe tribunalet e brendshme, të mbajnë parasysh interpretimet e Konventës nga Gjykata në çështjet kundër të gjitha palëve të larta kontraktuese. Kjo mund të ndihmojë në parandalimin e shkeljeve të Gjykatës. Efektiviteti i zgjidhjes së brendshme mund të rritet në mënyrë të ndjeshme në rast se pala përkatëse është në gjendje t'i përgjigjet interpretimit në zhvillim të Konventës nga Gjykata, në përputhje me doktrinën aktuale, pa pritur që interpretimi të reflektohet posaçërisht në konstatimin e një shkelje kundër një pale të lartë kontraktuese.

Deklarata e Brajtonit tërheq vëmendjen tek rëndësia e dialogut ndërmjet Gjykatës së Strasburgut dhe gjykatave dhe tribunaleve kombëtare.²²⁸ Dialogu realizohet jo vetëm përmes takimeve ndërmjet gjyqtarëve, por veçanërisht përmes shkëmbimit të ideve dhe parimeve siç shprehen në vendime. Në rast se gjykatat dhe tribunalet kombëtare i kanë parasysh parimet e Konventës dhe jurisprudencën e Gjykatës, ato mund t'i diskutojnë këto çështje në vendimet e tyre, ndërsa Gjykata, nga ana e saj, mund të ushtrojë ndikim dhe mund të ndikohet nga kjo analizë. Ky proces e pasuron dhe e zgjeron efektin e rolit të Gjykatës për interpretimin e besueshëm të Konventës. Në Deklaratën e Brajtonit shtetet palë shprehën vendosmërinë për ta lehtësuar këtë marrëdhënie.²²⁹

Në shumë sisteme ligjore, një gjykatë ose tribunal mund të shqyrtojnë çdo burim të drejte ose çdo interpretim, veçanërisht kur shqyrton një element të ri për të cilin nuk ka autoritet në sistemin e vet juridik. Për shembull, një gjykatë mund të mos marrë parasysh vetëm vendimet e gjykatave të tjera brenda të njëjtit juridiksion, por edhe jurisprudencën e gjykatave

227. Shih paragrafët 23 dhe 25 (c) të Deklaratës së Brajtonit.

228. Shih paragrafin 12 (c) të Deklaratës së Brajtonit.

229. Shih paragrafin 9 (c) iv të Deklaratës së Brajtonit.

ndërkombëtare ose të gjykatave ose të tribunaleve më të larta të juridiksioneve të tjera. Në rast se të drejtat e Konventës janë futur në rendin e brendshëm juridik, ose nëpërmjet legjislacionit specifik ose nëpërmjet një organizimi të përgjithshëm kushtetues, gjykatave dhe tribunaleve kombëtare mund t'u kërkohej t'i interpretojnë dhe t'i zbatojnë këto të drejta. Në këtë rrethanë, është e rëndësishme që një gjykatë ose tribunal kombëtar të jetë në gjendje të marrë parasysh jurisprudencën e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut,²³⁰ pa të cilën ajo nuk do të ishte domosdoshmërisht e aftë për të bërë interpretimin e duhur të Konventës.

Për shembull, në Mbretërinë e Bashkuar, një gjykatë ose tribunal, gjatë shqyrtimit të një çështje lidhur me të drejtat e Konventës ashtu siç ato janë inkorporuar në të drejtën e brendshme, është e detyruar të mbajë parasysh jurisprudencën e Gjykatës (por jo të jetë zyrtarisht e detyruar nga kjo jurisprudencë), gjë e cila në praktikë do të thotë që gjykatat dhe tribunale kombëtare ndjekin interpretimin e Gjykatës në përjashtim të rasteve kur ka një arsye të veçantë për të mos e bërë këtë gjë.²³¹

Gjykata Kushtetuese Federale Gjermane (*Bundesverfassungsgericht*) ka trajtuar marrëdhënien ndërmjet Konventës dhe të drejtës gjermane në shumë vendime, duke e ngritur efektivisht Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe jurisprudencën e Strasburgut në nivelin e të drejtës kushtetuese. Sipas Gjykatës Kushtetuese, Konventa, e cila zyrtarisht renditet si statut i zakonshëm në të drejtën e brendshme, shërben si "ndihmë për interpretim" (*Auslegungshilfe*) të të drejtave themelore

230. Dhe në mënyrë analoge Komisionin Evropian për të Drejtat e Njeriut dhe Komitetin e Ministrave përpara hyrjes në fuqi të Protokollit nr. 11 të Konventës.

231. Ndërkohë që pritej të shqyrtohej në Dhomën e Madhe çështja *Al-Khawaja dhe Tahery k. Mbretërisë së Bashkuar*, Gjykata e Lartë e Mbretërisë së Madhe në çështjen *R k. Horncastle dhe të tjerëve* refuzoi të pranonte opinionin e Dhomës lidhur me dyshimin se mund të kishte pasur faktorë kundërbalancues të mjaftueshëm për të justifikuar deklarimin e provave të dëguara nga të tjerë që përbënin bazën e vetme dhe vendimtare për dënimin si të pranueshme, duke vendosur që gjykata e brendshme e ka respektuar parimin e procesit të rregullt. Gjykata e Lartë konstatoi se ndërsa ajo normalisht zbaton parimet e përcaktuara qartazi nga Gjykata, nuk është e thënë që të ndjekë një vendim të Strasburgut kur ka shqetësime që Gjykata nuk i vlerëson ose trajton mjaftueshmërisht aspektet e procedurës së brendshme. Në kuadrin e vendimit për çështjen *Horncastle, Dhoma e Madhe në Al-Khawaja dhe Tahery* vendosi që pranimi i një deklarate të dëguar nga të tjerët, e cila përbën provën e vetme dhe vendimtare për procesin gjyqësor, nuk çon automatikisht në shkelje të nenit 6(1), dhe konstatoi se e drejta e Mbretërisë së Madhe përmban garanci të forta për të siguruar procese të rregullta. Në mendimin e tij ndryshe, Gjyqtari Bratza e konsideroi këtë gjë si shembull të mirë të dialogut gjyqësor.

kushtetuese dhe të parimeve të shtetit të së drejtës. Kjo nuk kërkon harmonizimin skematik të normave kushtetuese me normat e Konventës, por marrjen parasysh të vlerave të Konventës deri në masën që është e përputhshme me standardet ndërkombëtare. Gjykata Kushtetuese Federale e ka zëvendësuar jurisprudencën e saj nën dritën e vendimeve të Gjykatës së Strasburgut.²³² Të njëjtën qasje kanë marrë dhe organet dhe gjykatat austriake.

Bazuar në nenin 93 të Kushtetutës së Holandës, traktatet ndërkombëtare bëhen të detyrueshme pas botimit. Neni 94 i Kushtetutës parashikon që rregulloret statutoare në fuqi brenda Mbretërisë nuk janë të zbatueshme kur zbatimi i tyre bie ndesh me dispozitat e traktateve, të cilat janë të detyrueshme për të gjithë personat. Gjykatat e brendshme që trajtojnë çështje të të drejtave të njeriut e bëjnë këtë gjë në kuadrin e Konventës, duke mos parë vetëm vendimet e Gjykatës kundër Holandës, por duke lexuar në kuadrin e dispozitave të Konventës të gjithë *acquis-in* e Gjykatës: të drejtat e Konventës duhet të interpretohen në përputhje me interpretimin e Gjykatës.²³³

Gjykata e Lartë e Norvegjisë ka deklaruar në disa vendime që gjykatat e brendshme duhet të përdorin të njëjtën metodë si Gjykata (e Strasburgut) kur interpretojnë Konventën, duke pasur parasysh kështu jurisprudencën e saj. Në rast se ka dyshim për objektin e vendimeve të Gjykatës, gjykatat duhet të shqyrtojnë nëse faktet dhe e drejta janë të krahasueshme në jurisprudencën e gjykatës me çështjen përpara gjykatës së brendshme. Megjithatë, përderisa është kryesisht detyra e Gjykatës që të zhvillojë Konventën, Gjykata e Lartë ka deklaruar që interpretimi i gjykatave të brendshme nuk duhet të jetë aq dinamik sa interpretimi i Gjykatës së Strasburgut. Në praktikë, praktika e zhvilluar nga Gjykata e Lartë do të thotë që gjykatat e brendshme ndjekin jurisprudencën e Gjykatës së Strasburgut.

Kur një gjykatë ose tribunali kombëtar i kërkohet të interpretojë një dispozitë të legjislacionit të brendshëm, për shmangie të një shkelje të mundshme, kërkohet marrja parasysh e kërkesave të Konventës, siç interpretohen nga Gjykata, teksa gjykata përzgjedh ndërmjet interpretimeve alternative. Gjykatat ose tribunalet kombëtare mund të lejohen ta bëjnë këtë gjë në nivele të ndryshme. Në shumë sisteme ligjore, për shembull, ekziston prezumimi që kur një dispozitë e ligjit është e

---

232. Burgim parandalues, vendim, datë 4 maj 2011, Nr. 2 BvR 2365/09, në adresën www.bundesverfassungsgericht.de.

233. Sisteme të ngjashme ekzistojnë, për shembull, në Greqi dhe Suedi.

paqartë, në mungesë së provave për të kundërtën, mund të prezumohet që legjislacioni nuk ka për qëllim ta vendoste shtetin në fjalë në pozicionin e shkëlqes së detyrimeve që i rrjedhin nga Konventa. Madje, në disa sisteme ligjore²³⁴ është e mundur që një gjykatë ose tribunal kombëtar të mos marrë parasysh interpretimin që i është bërë një dispozite ligjore në qoftë se është e/i mendimit se interpretimi nuk është në përputhje me të drejtat e parashikuara në Konventë, dhe ta zëvendësojë atë me një interpretim që ose i kufizon kufijtë e efektit të dispozitën në fjalë, ose përfshin specifikime ose garanci shtesë. Kjo mund të ndihmojë në çuarjen në një interpretim të ligjit që është në përputhje me Konventën. Një rrethanë e posaçme është kur procedurat ose vendimet e gjykatave dhe të tribunaleve kombëtare mund të shkaktojnë vetë shkelje të Konventës. Kjo gjë mund të shmanget nëse gjykatat dhe tribunalet kombëtare i marrin parasysh parimet e Konventës siç interpretohen nga Gjykata në jurisprudencën e saj.

Për shembull, Tribunali Federal i Zvicrës, për të realizuar detyrimet që rrjedhin nga neni 13 i Konventës, është vetëdeklaruar si kompetent për shqyrtimin e një çështje për të cilën nuk ekziston zgjidhje efektive mbështetur në të drejtën përkatëse federale.²³⁵ E njëjta qasje është përqafuar dhe nga Gjykata e Lartë Austriake.²³⁶

Për Gjykatën mjafton që të drejtat e Konventës të jenë trajtuar në proceset e brendshme për t'u shprehur që aplikanti i ka shteruar mjetet e brendshme. Megjithatë një palë në gjykim mund të dëshirojë ta tërheqë vëmendjen e gjykatës ose të tribunalit tek një çështje specifike e Konventës, ose e jurisprudencës së Gjykatës, dhe mund t'i kërkojë të respektojë procedurën e brendshme gjyqësore ndërsa e bën këtë gjë, por çdo pengesë duhet të jetë e nevojshme dhe në përpjesëtim me rrethanat. Një gjykatë ose tribunal i brendshëm mund të mos e trajtojë këtë çështje përveçse kur i tërhiqet vëmendja për këtë gjë nga një palë në proces gjykimi.

---

234. Për shembull, në Austri, Danimarkë, Estoni, Finlandë, Letoni, Holandë, Norvegji, Zvicër, Turqi dhe Mbretërinë e Bashkuar.

235. Shih *Xhavit Haliti k. Zvicrës*, Çështja Nr. 14015/02, vendim, datë 1 mars 2005; po ashtu *Linnekogel k. Zvicrës*, Çështja Nr. 43874/98, vendim, datë 1 mars 2005, paragrafët 35-38.

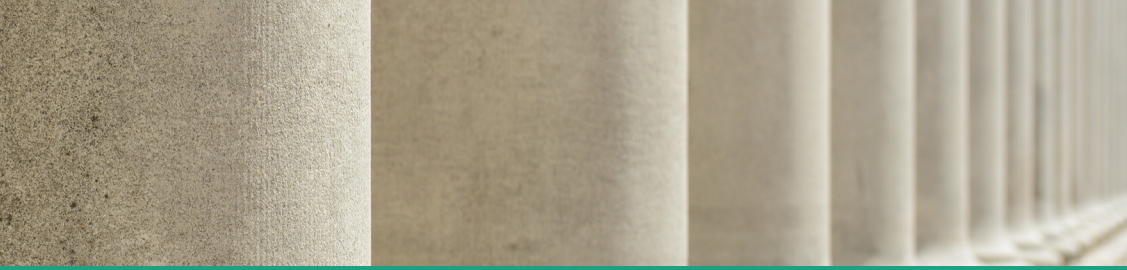
236. Vendim, datë 23 tetor 2007, 110s 132/06f.

Në shumë sisteme ligjore kombëtare, nuk është e nevojshme që një palë në gjykim të ofrojë përkthimin e vendimit të Gjykatës ku mbështeten gjykatat kombëtare. Megjithatë, në disa shtete anëtare, një palë mund t'i kërkojë të ofrojë përkthimin e vendimit, por çdo kërkesë e tillë nuk duhet të përbëjë barrë të paarsyeshme për aplikantin.

Kur pala në gjykim kërkon të citojë gjatë procesit Konventën ose jurisprudencën e Gjykatës, duhet të respektohet e drejta e palës tjetër për barazi armësh.

Për shembull, në Holandë nuk është e nevojshme që gjykatës kombëtare t'i ofrohet përkthimi i një vendimi të Gjykatës. Pyetjet e lidhura me vendimet e Gjykatës mund t'u drejtohen të ashtuquajturve koordinatorëve të së drejtës evropiane ("GCE"), të cilët ekzistojnë në secilën gjykatë dhe janë përgjegjës për informimin e kolegëve të tyre për zhvillimet përkatëse në jurisprudencën e gjykatave evropiane.

www.coe.int